

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра прикладної лінгвістики

**Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи**
магістра

на тему: «Латиномовна термінолексика як джерело поповнення англійського та українського термінофонду авіації»

ХАІ.703.763лМ.035.718Л12.23О ПЗ

Виконав: студент II курсу, групи 763лМ

Спеціальність 035 «Філологія»

Освітня програма «Прикладна лінгвістика»

Волошин Антон Андрійович

Керівник: канд. філол. наук, доцент кафедри
прикладної лінгвістики

Медведь О. В.

Рецензент: доктор філол. наук, професор,

професор кафедри перекладознавства

імені Миколи Лукаша ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Фролова І.Є.

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет Гуманітарно-правовий
(повне найменування)
Кафедра Прикладна лінгвістика
(повне найменування)
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 Філологія
(код та найменування)
Освітня програма Прикладна лінгвістика
(код та найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.В. Рижкова
(підпис) (ініціали та прізвище)
« 06 » грудня 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Волошину Антону Андрійовичу

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломної роботи Латиномовна термінологіка як джерело поповнення англійського та українського термінофонду авіації
керівник дипломної роботи Медведь Олена Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету від «27» листопада 2023 р. № 2042-УЧ

2. Термін подання студентом кваліфікаційної роботи – «29» листопада 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи Теоретична частина: обробка праць іноземних лінгвістів та словників щодо понять «термін», «латинська термінологіка» і «класифікація технічної термінології». Дослідження латинських термінів та способів їх творення в українській й англійській мовах в контексті авіації. Аналіз термінології цього виду.

Практична частина: дослідження латинських словників технічної термінології, формування термінологічних груп, створення класифікації на основі корпусу вибірки термінів.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати)

1. Опрацювати теоретичну основу для більш конкретного дослідження: дати визначення таким поняттям як «латинська термінологіка», «термінологія». 2. Розібрати види латинських авіаційних термінів. 3. Проаналізувати словники у галузі латинської термінології, а також сформувані й дослідити корпус вибірки термінологічних одиниць. 4. Укласти тематичну класифікацію. 5. Укласти тестові завдання на основі відібраного лексичного матеріалу.

5. Перелік графічного матеріалу

Рисунків – 38, таблиць – 1, презентація – 15 слайдів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділи 1-2	Медведь О.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики	06.02.2023	29.11.23
Спецчастина	Лучшева О.А. – старший викладач кафедри інженерії програмного забезпечення	06.02.2023	29.11.23

Нормоконтроль _____ В.В. Рижкова _____ « 06 » грудня 2023 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «06» лютого 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Підпис керівника
1	Робота над теоретичною частиною диплому. Відбір літератури та емпіричних матеріалів (наукові праці, підручники, статті, довідники, лекції та інші публікації лінгвістів і мовознавців). Оформлення змісту і першого розділу дипломної роботи.	12 червня 2023	
2	Проведення практичного дослідження (опрацювання словників і технічних мануалів) і формування тематичних груп для класифікації і гармонізації технічних термінів. Оформлення другого розділу дипломної роботи, висновків, списків літератури, спец. частини.	01 вересня 2023	
3	Публікація тез дипломної роботи та апробація на наукових конференціях. Підготовка summary та презентації.	10 листопада 2023	
4	Підготовка дипломної роботи в повному обсязі для подачі на попередній захист.	23 листопада 2023	

Здобувач вищої освіти _____
(підпис)

Керівник роботи _____
(підпис)

А. А. Волошин
(ініціали та прізвище)

О. В. Медведь
(ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження	9
1.1. Історія авіації як чинник формування авіаційної термінології англійської та української мов.....	9
1.2. Історія та походження латинських термінів в авіації	24
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1	29
РОЗДІЛ 2. Методи дослідження латинськомовної термінології в авіації.....	30
2.1. Аналіз авіаційних джерел та документів.....	30
2.2. Лінгвістичний аналіз термінів.....	35
2.3. Збір та класифікація латинських термінів	39
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2.....	48
РОЗДІЛ 3. Поповнення англійського та українського термінофонду завдяки латинськомовній термінології	49
3.1. Процес інтеграції латинських термінів до англійської та української мов....	49
3.2. Активність та обсяг поповнення термінофонду	64
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3.....	67
РОЗДІЛ 4. Використання можливостей системи Mentor для перевірки знань з латинськомовної термінології як джерела поповнення англійського та українського термінофонду авіації.....	68
4.1. Створення тестових питань з використанням шаблону	70
4.2 Імпорт файлу з розширенням xml у банк питань у системі Moodle.....	75
4.3. Створення тестового завдання у системі Mentor	77
4.3.1. Додавання елемента <i>Тест</i>	77
4.3.2. Наповнення тесту питаннями	80
4.3.3. Перегляд спроби виконання тестового завдання	82
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	89
ДОДАТОК Розроблене тестове завдання	94

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- ACCID – notification of an aircraft accident – повідомлення про авіакатастрофу
- AMD – amendment to forecast – корективи до прогнозу
- APP – approach control office – пункт диспетчерського підходу
- ATS – air traffic service – обслуговування повітряного руху
- CAD – computer-aided design – система автоматизованого проектування
- EAGLE – Elevation Angle Guidance Landing Equipment – глісадний посадковий радіомаяк «ІГЛ» з управлінням за кутом місця
- FOG concept – finger-on-glass concept – принцип сенсорного управління індикатором
- GPS – Global Positioning System – Глобальна система місцезнаходження
- IATA – International Air Transport Association – Міжнародна асоціація повітряного транспорту
- IMS – instrument meteorological conditions – приладові метеорологічні умови
- KTS – knots – вузли
- LORAN – long range air navigation system – система дальньої радіоаеронавігації
- OAS – obstacle assessment surface – поверхня оцінки перешкод
- PLN – flight plan – план польоту
- PROP – propeller aircraft – гвинтові літаки
- PS – pieces – уламки
- RPL – repetitive flight plan – повторюваний план польоту
- S/N – signal-to-noise – відношення сигналу до шуму
- SSR – secondary surveillance radar – вторинний оглядовий радіолокатор
- W/D – wind direction – напрям вітру
- АТУМ – Авіаційна термінологія української мови
- ДСУ – допоміжна силова установка
- ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації
- ОПР – обслуговування повітряного руху
- САПР – система автоматизованого проектування

ВСТУП

Актуальність теми. Авіація є технічною галуззю, значною мірою підпорядкованою міжнародним стандартам та правилам. У сфері авіації точність розуміння є критично важливою.

В авіаційних документах латинська за походженням термінологія використовується для єдності розуміння між різними країнами. Використання термінів-латинізмів допомагає уникнути невиправданих непорозумінь та забезпечує безпеку польотів та технічних операцій.

Латинські за походженням терміни залишаються важливими в навчальних програмах для майбутніх фахівців в авіаційній галузі. Вони допомагають студентам розуміти та використовувати авіаційну термінологію.

Крім того, дослідження латинської мовної спадщини є важливим для розуміння історії та розвитку авіації; історичний аналіз латинських термінів надає унікальну можливість вивчити минуле галузі.

Наукова новизна полягає в тому, що пропонуване проведене дослідження систематизує теоретичні та практичні аспекти використання латинськомовної термінології як джерело поповнення англійського та українського термінофонду авіації.

Об'єктом дослідження є терміни-латинізми в складі англійської та української авіаційної термінології.

Предметом дослідження є особливості функціонування термінів латинського походження в складі англійської та української авіаційної термінології.

Метою дослідження є розгляд специфіки використання термінів-латинізмів у складі англійської та української авіаційної термінології.

Завданнями дослідження є:

– вивчити історію використання латинських термінів в авіації, а також їхню ролі у розвитку цієї галузі;

- проаналізувати використання латинської термінології в сучасних авіаційних документах;
- провести лінгвістичний аналіз латинських термінів, включаючи їх значення;
- зібрати та розкласифікувати латинські терміни, використовувані в сучасній авіаційній термінології;
- вивчити процес інтеграції латинських термінів до англійської та української мов у контексті авіації;
- проаналізувати активність та обсяг поповнення термінофонду авіаційної галузі за допомогою латинських термінів;
- розробити систему навчальних тестів за матеріалами проведеного дослідження.

Під час написання роботи були застосовані такі **наукові методи дослідження**: метод суцільної вибірки, аналіз та синтез.

Матеріалом дослідження слугували відібрані технічні терміни латинського походження, які увійшли до англійської та української авіаційної термінології.

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що проведене дослідження поглиблює знання про сутність технічних термінів – запозичень з латинської мови, які увійшли до термінологічних масивів української та англійської мов.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані як спеціалістами-лінгвістами, зокрема перекладачами, так і фахівцями технічних спеціальностей, що робить фахівців більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

Публікації. У 2023 році було опубліковано наступні праці:

1. Волошин А. А. Основні підходи до лінгвістичного опрацювання сучасної технічної термінології / А. А. Волошин, І. А. Кіяшко // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 2nd

International scientific and practical conference. – Perfect Publishing. – Vancouver, 2023. – С. 641–642.

2. Волошин А. А. Проблема гармонізації термінології в сучасному термінознавстві / А. А. Волошин, І. А. Кіяшко // The current state of development of world science: characteristics and features: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VI International Scientific and Theoretical Conference, December 15, 2023. – Lisbon, Portuguese Republic: International Center of Scientific Research. – Рр. 164–165.

Апробація результатів дослідження. У 2023 році результати науково-дослідницької роботи було представлено на наступних конференціях:

1. II Міжнародна науково-практична конференція «Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference», Ванкувер, листопад 2023р. (доповідач).

2. VI Міжнародна наукова і теоретична конференція «The current state of development of world science: characteristics and features», Португалія, Лісабон, грудень 2023 р. (доповідач).

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження

1.1. Історія авіації як чинник формування авіаційної термінології англійської та української мов

Науково-технічна термінологія охоплює лексичні мікросистеми, пов'язані з технікою та виробництвом. До її складу входять різні групи термінів, зокрема автодорожна, будівельна, вугільна, геодезійна, гідротехнічна, гірнична, деревообробна, поліграфічна, електротехнічна, залізнична, зварювальна, кінотехнічна, машинобудівна, металургійна, механічна, паперова, радіотехнічна, суднобудівна, текстильна та ін.

Авіаційна галузь належить до тих комплексних сфер техніки й технології (виробництва), які активно розвиваються, що потребує чіткого найменування нових понять, ґрунтовного аналізу й систематизації наявного термінологічного фонду, його подальшого впорядкування та вдосконалення.

Авіаційна термінологія англійської та української мови виникла одночасно з розвитком авіації, і її походження пов'язане із словом «авіація», яке походить від французького слова *aviation* і має відношення до птахів.

Сам термін *авіація* має багато значень. Він уживається для позначення організації (служби), яка використовує різні апарати, важчі за повітря, для польотів. Також цим терміном називається наука, яка базується на фізиці, математиці, аеродинаміці, газовій динаміці, аеронавігації та визначає засоби та принципи літання на апаратах, важчих за повітря. У розвитку авіаційної науки з часом виникли нові її галузі, такі як теорія ракетного руху, космонавтика та ін. [15, С. 74–81].

Авіація могла розвиватися лише на основі високорозвиненої науки і техніки, тому авіаційна термінологія почала формуватися відносно пізно. Багато істориків авіації вважають, що ера повітроплавання розпочалася з експериментальних польотів братів Монгольф'є в кінці XVIII ст., але принципи підняття в повітря легких літальних апаратів були відомі ще в стародавні часи.

Наприклад, повітряні змії були винайдені в Китаї в III столітті до н.е., а рукопис «Цяньханьшу» свідчить про спроби піднятися в повітря на штучних крилах ще в I столітті н.е. [18].

Першими англійцями, які залишили слід у розвитку авіації, були вчений Дж. Кейлі, винахідник В. Хенсон і механік Дж. Стринфелло. У 1843 р. Хенсон і Стрингфелло сконструювали літаючу модель, яку назвали *aerial steam-carriage* (за аналогією з назвою паровоза, що у той час вже використовувався в Англії для перевезення пасажирів). Однак до ідей, пов'язаних з польотом людини у повітрі, англійці відносилися доволі скептично. Консерватизм Англії гальмував творчі розробки у сфері авіації, і країні з високо розвинутою промисловістю залишалось лише запозичувати ті нові поняття та авіаційні терміни, що так стрімко з'являлися у Франції у 40-60-х роках XIX ст.: *aeronef, aerostier, air bomb, aviateur, aviation, dirigeable, helicopter, ornithopter, orthopter*.

У першій половині XIX століття в авіаційній термінології англійської мови з'явилися і власне англійські новотвори. На цей період припадає початок використання загальнолітературних слів у якості авіаційних термінів: *ascent, brake, cordage, crown, edge, envelope, fall, head, ring, swimmer, tube*. З'являються перші термінологічні словосполучення *car rope, captive balloon, captive screw, towing line* у зв'язку з удосконаленням аеростатів.

Англійським за походженням є термін *guiderope*, що з'явився у середині XIX століття та пов'язаний з ім'ям відомого повітроплавця Чарльза Гріна. Він використав у вільному польоті важкий канат, що полегшував посадку аеростата. Грін дав своєму винаходу назву *guiderope*, утворивши її від основи дієслова *guide* – «спрямовувати, направляти» та основи іменника *rope* – «канат». Після винаходження повітряної кулі іншого способу пересування повітрям упродовж майже цілого століття ніхто не міг створити. Спроби всіх винахідників того часу були спрямовані на відкриття способів зробити аеростат керованим, але для цього не вистачало мотора.

З 60-х рр. XIX століття спочатку в Америці Анрі Жиффар, потім брати Тіссад'є у Франції, Хайрем Максим в Англії намагались створити спеціальний мотор для аеростата.

В 1906-1911 рр. усі країни хвилює питання, як поєднати теорію авіації з практикою. Саме в цей період англійська запозичує з французької мови авіаційні терміни *aerobatics, aileron, hydroplane, pique, virage*. На початку XX ст. паралельно з проникненням термінів, запозичених з французької та німецької мов, в англійській мові у зв'язку з активним розвитком авіації в Англії і США відбувається термінотворення власними засобами англійської мови. Оскільки до того часу у літака вже визначились основні частини, в авіаційному словнику А. Шломана 1910 р. представлені такі авіаційні терміни, як: *balancers, body, cabin, deck, fin, nose, spar, tail*. З'являються та широко використовуються терміни зі сфери допоміжного обладнання та обслуговування літаків: *aeroplane shed, aircrew, airfield, airman, airway*.

У той же час починають вживатися терміни, пов'язані з польотом літака: *air defence, air raid, pocket, velocity*. Для передачі значення *heavier-than-air aircraft* утворюються такі термінологічні одиниці, як *aerobus, aerotaxi, air-car*, в яких другий елемент запозичений з термінології наземного транспорту. У той період з'явилися і терміни *air-liner, aerial liner* (перші повітряні лінії обслуговувалися великими аеростатами, що нагадували морські лайнери).

Основною рисою авіації у перші 10 років її існування, з 1903 по 1914 рр. можна вважати її спортивний, а потім військово-спортивний характер. Звідси поява термінів на кшталт *trial flight, long flight, public flight, flying race, dive, flying range*.

Перед першою світовою війною починає розвиватися гідроавіація. З'являється літак, що може злітати та сідати на воду. В англійській він отримав назву *seaplane*. Цей термін увів Уїнстон Черчілль. У 1913 р. у своєму виступі він сказав, що морський гідроплан необхідно називати *seaplane*, а звичайний аероплан – просто *plane*. У той же час починає вживатися термін *flying boat*, який вперше з'явився в Америці, у зв'язку з тим, що гідролітак, спроектований Гленом

Куртисом, був схожий на човен. Саме в цей період відбувається інтенсивне проникнення морських термінів до авіаційної термінології: *crew, captain, cockpit, beam, fleet, hull, navigator*. Перша світова війна спричинила бурхливий розвиток авіаційної промисловості.

У період з 1914 по 1918 рр. до англійської мови входить цілий ряд нових авіаційних термінів та термінологічних словосполучень: *air defence, air fight, Air Fleet, Air Force, air reconnaissance, battleplane, blimp, combat biplane, day bombing craft, ground attack, night bombing craft, smoke bomb* та ін., виникнення яких було прямим наслідком війни та створення у цей період бомбардувальної та винищувальної авіації. Війна вимагала нових літаків для виконання спеціальних завдань. Так в англійській авіаційній терміносистемі з'явилися *bomber, fighter, bomberfighter, bomb-carrier*.

Після війни авіабудівництво було спрямовано на удосконалення вже існуючих типів військових літаків: *bombing aircraft, day bomber, sanitary plane, command airplane, clipper*. У 50-х рр. ХХ ст. Англія, США, Німечина володіли значною кількістю літаків, яким необхідно було знайти застосування і в мирний час. Велике значення отримує повітряне сполучення спочатку міжміське, а потім між країнами, спрямоване на перевезення пасажирів, транспортування пошти та вантажів. З новими завданнями авіації з'являються й нові авіаційні терміни: *air commerce, air mail, air route, air transport service, air transport station, baggage compartment, commercial aviation, merchant aircraft, merchant aviation, transport pilot, trunk routes, two-way route*.

У 20-х рр. ХХ ст. іспанець Сієрва спроектував літак з крилами, що рухаються, та дав своєму винаходу назву *autogyro*. Термін потрапив до англійської мови в 1923 р. та використовувався на протязі двох десятиліть, а потім був замінений терміном *helicopter*, коли на початку 40-х рр. був розроблений новий тип літака з принципом дії автожиру. У США, Англії та Німеччині, що вже готувались до нової війни, інтенсивно розвивається авіаційна промисловість – будуються нові типи літаків, вводяться удосконалення до вже існуючих конструкцій, і в результаті з'являється нова група авіаційних термінів:

air injection engine, armament system, blind flight, bomb control mechanism, ceiling, cooling system, double loop, engine starting system, fall leaf, flat bank. На початку 30-х рр. активно вживаються терміни *air weather group, balloon race, frontal zone, radio sondes, stratoflight, stratospheric balloon, stratostat, stratosuit* у зв'язку з тим, що вдосконалені повітряні кулі використовувалися з науковою, спортивною та метеорологічною метою.

Наприкінці 30-х рр. ХХ ст., коли фюзеляж літака почали виготовляти з метала, до авіаційної термінології входить морський термін *stringer*, оскільки тепер корпус літака підтримують такі ж стрингера, що й у морських суднах. Продовжуються роботи над удосконаленням конструкцій літальних апаратів, що збагачує англійську мову низкою авіаційних термінів. Це перш за все терміни на позначення нових типів літаків – *ambulance airplane, fighter airplane, general purpose airplane, scout-bomber*; техніки пілотування – *figure flight, half-roll, lowering, outside loop*; технічних характеристик літака – *body lift, coefficient of flight, flap angle, flight angle, gas turbine, jet engine, jet propulsion*.

У роки другої світової війни відбувається подальший інтенсивний розвиток авіації: визначаються види авіаційних військ та служб – *air troops, maintenance service, medical aviation service, paratroop battalion, paratroops*; вдосконалюється протиповітряна оборона – *counter air fighter, defensive air operation*; з'являються нові типи літаків – *air evacuation transport, interceptor*.

Після Другої світової війни розвиток авіації відбувався ще більш інтенсивно. Народжуються нові галузі авіаційної промисловості – реактивна та ракетна, що викликає потребу в нових авіаційних термінах для найменування нових предметів і явищ: *convertiplane, fall-away, flare-out, pulsejet, rocket-airplane, sweptwing, turbojet, turboprop, turboramjet, turbo-rocket*. Розвиток космонавтики в США та польоти американських космічних кораблів збагатили англійську мову низкою нових термінів: *automatic probe, blast-off, count-down, splashdown, cosmonautics, space science, cosmic biology, space medicine, space industry, space technology*.

Подальші успіхи у розвитку космонавтики збагатили авіаційну термінологію англійської мови термінами *cosmonaut crew, multiseater spaceship, spaceship commander, space aerobatics, space-walking suite, lunar module, lunar travel, moon landing, moon rocket, moonship, coupling, docking, linking, uncoupling*.

Мігрування людини в повітрі є темою, яка знаходить своє відображення в біблійних оповіданнях і також є предметом численних фольклорних творів різних культур. Українська духовна культура, зокрема фольклор, має свій власний внесок у цю тему, який відзначається в різних сюжетах. Наприклад, указується на казку «Летючий корабель» та інші твори.

Однією з перших давньоукраїнських писемних згадок про прилад, який здатний залишати землю та триматися в повітрі, можна знайти в оповіданні Нестора-літописця, що датується 907 р. У той час Олег, князь Новгородський і Київський, ужив паперові повітряні змії для спроби захопити місто Царгород (Візантію). Він наказав своїм воїнам створити колеса та встановити кораблі на них. Під впливом сприятливого вітру, вони підняли вітрила та вирушили з поля до міста [19].

В Україні перше офіційне знайомство з повітроплаванням відбулося в 1792 р., коли комерсант Маронович здійснив польот над Львовом на повітряній кулі, стартуючи з амфітеатру місцевого зоопарку. Через чотири роки піротехнік Терц здійснив свій перший нічний політ над Львовом.

Україна може пишатися численними внесками у розвиток авіаційної сфери. Багато видатних авіаційних конструкторів, які зробили значний внесок у розвиток цієї галузі, походять з України. В. С. Савін відзначає, що Київ був важливим центром для авіаційних конструкторів у Російській імперії у перші десятиліття ХХ ст., і тут було створено багато різних типів літаків.

Серед видатних українських винахідників можна назвати М. Кибальчича, який розробив схему сучасного космічного корабля в тюремній камері. Також, І. Сікорський, який був одним із найвидатніших авіаційних конструкторів у світі у 1930-их роках, робив значний внесок у розвиток цієї галузі [17].

Основи вищого пілотажу були встановлені П. Нестеровим.

С. Корольов став піонером радянської практичної космонавтики, він був генеральним конструктором ракетно-космічних систем.

В. Глушко був генеральним конструктором ракетно-космічного моторобудування.

М. Янгель і В. Челомей були творцями надпотужних ракет.

В. Ковтуненко був керівником проектів автоматичних польотів до Венери і комети Галлея.

М. Решетнєв виконував обов'язки головного конструктора для навігаційних, геодезичних, військових та геостаціонарних супутників Землі.

Перші керівники космодромів були В. Вознюк (у Капустиному Яру) і О. Нестеренко (на Байконурі).

Крім названих вище осіб, існують і інші українські винахідники, такі як Ю. Кондратюк (Олександр Шаргей), О. Засядько, Д. Григорович та багато інших, чий досягнення отримали всеукраїнське та світове визнання. За часом, дослідження та винаходи українців часто випереджували свій час і мали всесвітнє значення.

Авіаційна термінологія української мови (далі – АТУМ) є системою спеціальних назв широкого кола наукових дисциплін (аеростатики, аеродинаміки, механіки, техніки та ін.), тісно пов'язаних зі стрімким поступом світової науково-технічної думки. Актуальні питання розвитку української авіаційної термінології фрагментарно висвітлено в низці наукових розвідок: теоретичний аспект функціонування АТУМ (З. У. Борисова); особливості перекладу й адаптації англійських авіаційних термінів в українській мові та процеси вноормування, пов'язані з входженням іншомовних одиниць до національної терміносистеми (Р. О. Гільченко); семантична структура та способи творення авіаційного терміна-словосполучення (Д. Х. Баранник, Т. І. Русакова); особливості формування АТУМ (Н. Л. Удод).

Під авіаційними термінами розуміємо слова або словосполучення на позначення спеціальних понять з області аеронавтики. Це терміни на позначення всіх видів літальних апаратів; їх конструкцій, двигунів та систем забезпечення;

озброєння; видів наземного забезпечення; обслуговуючого персоналу у повітрі та на землі; понять аеродинаміки, метеорології, радіолокації, аерофотозйомки, парашутно-десантної служби та авіаційної медицини.

Сучасна українська авіаційна термінологія має різноманітну лексико-семантичну структуру. Основні групи термінів об'єднуються за семантичними характеристиками для позначення загальних понять, процесів, предметів та властивостей. Серед найтиповіших груп можна виділити:

1. Терміни, що позначають різні види транспортних засобів, обладнання, прилади та інструменти, такі як *літак, авіаносець, аеростат, лампа, авіалайнер, аеромобіль* і багато інших.

2. Терміни, що стосуються деталей обладнання, такі як *крило, лопать, авіамотор, авіадвигун, акумулятор* і т. д.

3. Терміни, що використовуються для позначення характеристик та властивостей, такі як *безпілотний, надзвукова швидкість, легкозаймистість, леткість, автоматизм* та ін.

4. Терміни, пов'язані з діями, процесами та подіями, такі як *авіап перевезення, авіаметеоповідомлення, літання, аварія* й т. д.

5. Терміни, які відносяться до професій та посад, наприклад, *льотчик, пілот, авіадиспетчер, авіамоделіст* та ін.

6. Терміни, що стосуються професійних об'єднань та організацій, такі як *авіакомпанія, авіаклуб, авіаконцерн, авіамаяк, аеродром* тощо.

7. Терміни, що позначають науки, теорії та галузі, такі як *астрономіка, астродинаміка, космонавтика* і под.

8. Терміни, пов'язані з одиницями виміру та стандартами, такі як *люкс, ампер, літраж* та ін.

9. Терміни, що використовуються для позначення речовин та матеріалів, такі як *авіалак, авіадизель, авіагас, авіабензин* та ін.

У термінологічному полі авіаційної науки використовуються терміни з різних галузей знань. Основу цього поля складають терміни, в семантичній структурі яких ключовим є елемент *авіація*. До таких термінів належать,

наприклад, *аеропорт, аеросани, пілот, льотчик, літання, летіти, літальний, літне (льотне) поле, літний (льотний), аеронавігація, аеромобіль* та ін. Часто такі терміни включають елементи грецької або латинської походження, такі як *авіа-, аеро-* і т. д. [13, С. 53–63].

Авіаційна термінологія в початку ХХ ст. почала включати терміни з інших галузей знань. Наприклад, у першому десятилітті ХХ ст. в авіаційну термінологію були внесені автомобільні терміни через використання автомобільних двигунів на літаках, такі як *мотор, капот, циліндр* тощо. У 10-х рр. терміни з морської галузі також потрапили в авіаційну термінологію через розвиток гідроавіації, включаючи *навігатор, екіпаж, флот, лоція, лаг* тощо.

Поза тим, у термінополі авіації існують лексичні одиниці, які одночасно використовуються як терміни в інших галузях знань. Серед таких слів, що мають диференційні семи для авіаційної науки, можна виділити лексичні одиниці технічного характеру, такі як *акумулятор, апарат, амортизатор, електрозв'язок, дюраль, ілюмінатор*. До них також належать терміни з фізики, такі як *атом, альфа-промені, звук, акустик, звукопроникність, ампер* тощо. Є терміни, пов'язані з математикою, хімією, медициною, економікою, геологією, географією та іншими галузями знань [21, с. 624].

Авіаційна термінологія сучасної української літературної мови походить як із власних ресурсів, так і з запозичень. Серед власних термінів можна виділити, наприклад, *легкозаймистість, бомбардувальник, вертоліт, легкозапалювальний, злітаність, низькокрилий, безмоторний, леткість, рулювання* та ін. [25, с. 97].

Поповнення авіаційної термінології ділиться на кілька груп.

1. Першою групою слів є терміни, які складаються з загальнолітературних слів, що використовуються у ролі термінів, і деяких діалектних або просторічних слів, які стали частиною термінології, наприклад, *пелюстка, колиска, крило, промінь, основа, посадити, жолобок, лопатка, лунка* і под.

2. Друга група термінів включає слова загальнолітературної мови, які стали термінами завдяки глибокому семантичному перетворенню. Це може бути результатом звуження обсягу значень слова або використання його в переносному значенні. У цьому випадку слова набувають специфічного значення, яке відповідає авіаційній галузі. Наприклад, такі слова, як *крило*, *хвіст*, *лапа*, можуть використовуватися для позначення частин літака [28, С. 34–40].

3. Одним із найпоширеніших способів творення авіаційних термінів є метафорична номінація. У цьому випадку різні групи слів загальнолітературної мови використовуються як терміни через їх схожість у формі або властивостях. Наприклад, термін *літаючий човен* використовується для позначення гідролітака через схожість форми з човном [29, с. 42].

4. Запозичення з інших мов є ще одним джерелом поповнення авіаційної термінології. Наприклад, слова, які походять з англійської, французької або німецької мов, можуть вважатися термінами в українській авіаційній термінології через російське посередництво або безпосередньо.

Українська авіаційна термінологія збагачується через різні джерела, і ця міжгалузева природа термінології робить її багатошаровою і цікавою з лінгвістичної точки зору.

У порівнянні з попереднім періодом, коли лексичні одиниці запозичувалися переважно через російську мову, на початку ХХІ ст. набули активного впливу широкі політико-економічні та культурно-мистецькі контакти. Нині українську наукову мову відзначає активний приплив слів іншомовного походження, особливо так званих інтернаціоналізмів.

На сьогодні спостерігається значна кількість запозичень іншомовного походження в складі авіаційної термінології. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. основними джерелами запозичень були латинська та німецька мови. Однак на початку третього тисячоліття в українській авіаційній термінології спостерігається збільшення кількості англійських запозичень, що віддзеркалює домінуючу роль англійської мови в сучасному світі. Навіть у тому випадку, коли українська мова не є офіційною мовою Міжнародної організації цивільної авіації

(ІКАО), а робочою мовою організації є англійська, вплив англійської на авіаційну термінологію зростає [26].

Серед запозичень, що стали частиною авіаційної термінології, є слова, які були взяті як готові лінгвістичні одиниці, такі як *ангар, віраж, лафет, авіаль*. Також велика кількість термінів була створена за допомогою компонентів іншомовного походження, зокрема, грецьких та латинських афіксів, таких як *авіа-, аеро-, гідро-, полі-, мікро-* та інші [23, с. 550].

Загальною тенденцією є проникнення слів з різних мов, що робить авіаційну термінологію багатошаровою і багатофункціональною.

Загалом можна підсумувати, що з усього числа авіаційних термінів лише приблизно 30% (і це з певними обмеженнями) мають власне українське походження, в той час як близько 60% термінів є генетично чужомовними.

Лексичний склад терміносистеми суттєво впливається екстралінгвальними факторами, такими як історичні, соціальні та гносеологічні, і в меншій мірі інтралінгвальними факторами, такими як зміни в лексичному складі мови, видання словників, підручників та інші. Проте головну роль у формуванні лексико-семантичної системи будь-якої мови відіграє її статус в суспільстві. Функціонування української мови в якості недержавної мови протягом тривалого періоду негативно вплинуло на стан її терміносистеми, включаючи авіаційну термінологію [31].

Іноземні запозичення становлять значну загрозу для зрозумілості національних терміносистем і можуть негативно позначатися на ефективності навчального процесу. Існує глобальна думка щодо цієї проблеми: коли в мові більше 70-85% запозичень, так званих термінів-інтернаціоналізмів, то це ставить під сумнів існування цієї національної мови загалом. Тому при використанні іноземного матеріалу важливо бути особливо обережним.

Українське мовознавство вже має досвід уникнення небажаних запозичень, зокрема період «золотого десятиліття» (1921-1932 рр.), коли активно працювалося над створенням української термінології та уникненням невиправданих іншомовних впливів [35, С. 29–37].

Учені в галузі мовознавства початку ХХ ст., такі як М. Гладкий, О. Курило, О. Синявський та інші, вказували на значний вплив російської мови на українську. Одним із основних завдань творців української термінології стало звільнення від росіянізмів на різних рівнях структури мови. Наприклад, на лексичному рівні проводилася заміна росіянізмів власними українськими формами: наприклад, російський термін *лебедка* замінювався українським *крут* або *катеринка*. Граматичний рівень також очищався від невластивих українській мові суфіксів *-щик* та *-чик*. Такі слова як *лебедчик* чи *летчик* замінювалися відповідними українськими варіантами, такими як *крутник* чи *літун* [39].

Результатом цього процесу було зменшення вживання росіянізмів та поліпшення української термінології. Наприклад, термін *льотчик*, який використовується і сьогодні поряд із *пілот*, уперше був зафіксований в «Російсько-українському словнику,» а в інших словниках рекомендувалися українські варіанти, такі як *літун* та *літунка*.

Аналізуючи різні тематичні групи авіаційних термінів з погляду походження, можна зробити висновок, що сучасна авіаційна термінологія продовжує розвиватися та адаптуватися до потреб сучасного наукового та технічного прогресу. Ця термінологія є відкритою системою, яка може піддається необхідним інноваціям [36, с. 456].

Латинська мова відіграє важливу та універсальну роль у формуванні авіаційної термінології. Існує декілька ключових аспектів, які пояснюють цю важливість та універсальність латинської мови у світі авіації.

По-перше, латинська мова була мовою академічного світу та науки протягом століть. Завдяки цьому історичному факту багато термінів у сфері авіації були сформовані або вивчені саме на основі латинської мови. Це призвело до того, що велика частина авіаційної термінології має корені в латинській мові, що, в свою чергу, створює спільну основу для всіх фахівців у цій галузі. Безцінна є можливість спілкування та розуміння міжнародних колег завдяки використанню латинської термінології в авіаційній галузі. Це особливо важливо

в умовах, коли різні країни та їхні фахівці залучені до спільних авіаційних проектів, досліджень та міжнародних стандартів [42, С. 169–172].

По-друге, латинська мова відзначається своєю точністю та прецизією в виразі понять. У сфері авіації точність та чіткість термінів мають величезне значення, оскільки допомагають уникнути непорозумінь та неоднозначностей. Латинські терміни часто використовуються для точного визначення понять та процесів, пов'язаних з авіацією, що сприяє підвищенню якості та безпеки авіаційних операцій.

По-третє, латинська мова зберегла свою актуальність завдяки історичному контексту. Багато термінів у сфері авіації були створені чи використовувалися в ранні роки розвитку авіації, коли латинська мова мала велике значення у науці та освіті. Збереження цих термінів дозволяє підтримувати зв'язок з історією та спадщиною авіаційної галузі, що є важливим аспектом для подальшого розвитку та сучасності авіації [48, С. 123–127].

Отже, латинська мова залишається важливим компонентом авіаційної термінології, і її використання сприяє як зрозумілості, так і безпеці в авіаційній галузі. Універсальність, точність та історичний контекст роблять латинську мову невід'ємною частиною авіаційної термінології та сприяють розвитку цієї галузі у міжнародному масштабі.

Латинська мова в авіаційній термінології славиться своєю точністю та прецизією, і це має значущий вплив на сферу авіації в цілому. Важливість цих аспектів варто розглядати на прикладі авіації та пілотажу, де навіть дрібні непорозуміння можуть призвести до надзвичайно серйозних наслідків.

Авіаційна сфера – це предмет вивчення та практичного застосування великої кількості складних та відповідальних операцій. Контроль над повітряним рухом, навігація, технічний облік, безпека польотів, аеронавігаційні служби – усі ці аспекти мають свою унікальну термінологію, яка вимагає максимальної точності та чіткості у виразі понять. Наприклад, для пілотів та авіаційних диспетчерів важливо мати однозначну інтерпретацію термінів та команд,

оскільки неправильне розуміння може призвести до серйозних аварій або інцидентів [46, С. 9–14].

Латинська мова, завдяки своїй точності та прецизії, стала важливим інструментом у створенні та використанні авіаційної термінології. Латинські слова та фрази здебільшого несуть в собі чітку та однозначну семантику, що дозволяє уникнути непорозумінь та неоднозначностей. Наприклад, висота польоту, швидкість вітру, координати на навігаційних картах – всі ці величини мають точні визначення в авіаційній термінології, і це важливо для забезпечення безпеки та ефективності авіаційних операцій [53, С. 8–13].

Прецизія та точність латинської мови дозволяють враховувати різні аспекти вимог та процедур у сфері авіації. Наприклад, уникати непорозумінь між фахівцями різних країн під час спільних авіаційних проєктів або при міжнародних авіаційних операціях. Точність визначення вимог та процедур, а також їхнє виконання, є важливою частиною забезпечення безпеки та ефективності авіаційної галузі.

Усе це робить латинську мову не тільки традиційною, але й вкрай актуальною у світі авіації. Історична спадщина та академічний контекст латинської мови поєднуються з потребами сучасної авіації, створюючи різноманітну та розвинену авіаційну термінологію, яка відображає сучасний стан галузі та відповідає вимогам точності, чіткості та безпеки [56].

Латинська мова в авіаційній термінології відіграє неабияку роль в забезпеченні континуїтету історії та спадщини авіаційної галузі. Багато термінів і фраз, які використовуються в авіації, були сформовані ще в ранні роки розвитку цієї галузі, коли латинська мова володіла великим авторитетом у науці, освіті та академічному середовищі.

Збереження цих латинських термінів та фраз є дорогоцінним, оскільки вони несуть у собі історичну спадщину та зв'язок з першими кроками авіації. Ці терміни відображають розвиток цієї галузі, від початкових спроб підкорення повітряних просторів до сучасних авіаційних технологій та досягнень.

Зокрема, авіаційна термінологія містить у собі слова та вирази, які походять від латинських коренів та термінів. Наприклад, слова *aeroplane* (літак) чи *aerodrome* (аеродром) базуються на латинському слові *aer* (повітря) та *planus* (плоский), *dromos* (біг, прокладка). Це надає їм глибокий історичний контекст та вказує на корінь авіації у минулому.

Збереження латинських термінів також важливо для визначення стандартів та збереження єдності в авіаційному світі. Ці терміни допомагають стандартизувати та уніфікувати мову у глобальному масштабі, сприяючи зрозумінню та спілкуванню між фахівцями з різних країн.

Враховуючи важливість історичного контексту та спадщини авіації, латинська мова залишається невід'ємною частиною авіаційної термінології. Вона надає глибокий сенс та зв'язок з минулим, підкреслюючи історичний розвиток цієї важливої галузі.

Латина, завдяки якій багато авіаційних термінів набули міжнародного статусу, має надзвичайну важливість у світі авіації. Цей момент варто розглянути з різних аспектів.

По-перше, міжнародність. У сучасному світі цивільної авіації латинська мова стала спільною мовою, яка об'єднує фахівців та професіоналів з різних країн. Це стало можливим завдяки тому, що багато авіаційних термінів мають латинське коріння та популярність у науковому співтоваристві. Такий міжнародний характер термінології сприяє ефективному спілкуванню в глобальному масштабі та сприяє безпеці в цивільній авіації.

По-друге, стандартизація. Міжнародні організації, такі як ІКАО (Міжнародна організація цивільної авіації), використовують латинські терміни для створення стандартів та правил у цивільній авіації. Це допомагає уніфікувати мову та забезпечує спільний зрозумілий стандарт для всіх країн та авіакомпаній. Така стандартизація є важливою для безпеки польотів та міжнародного співробітництва.

По-третє, зручність та безпека. Використання латинської мови допомагає уникнути непорозумінь та неоднозначностей у комунікації між авіаційними

фахівцями. Терміни, які базуються на латинських коренях, зазвичай мають точні та визначені визначення, що є критичним для безпеки польотів та роботи на борту літаків.

Отже, використання латинської мови в авіаційній термінології має безсумнівно важливе значення. Вона надає авіаційній галузі міжнародний статус, стандартизує мову та забезпечує зручність та безпеку спілкування в цивільній авіації.

Загалом, латинська мова залишається важливим компонентом авіаційної термінології, і її використання сприяє як зрозумілості, так і безпеці в авіаційній галузі.

1.2. Історія та походження латинських термінів в авіації

Походження та історія латинських термінів в авіації мають глибокі корені, які сягають від самого народження авіації до сучасних днів. Латинська мова грає значущу роль в цій галузі, завдяки своїй точності, прецизії та міжнародному визнанню.

Початки авіації свідчать про те, що латинська мова грала важливу роль у формуванні та розвитку цієї динамічної галузі. З моменту, коли люди почали мріяти про польоти, латинська мова стала однією з перших мов, які використовувалися для створення термінології, описування концепцій та винаходів в авіації.

Використання латинської мови в авіації має глибокі історичні корені, які сягають від самого народження авіації до сучасних днів. Ця мова не лише стала базою для створення авіаційної термінології, але й надала можливість піонерам авіації спілкуватися та розвивати цю галузь завдяки точності, прецизії та історичному контексту.

На початку XV ст., видатний італійський учений та винахідник Леонардо да Вінчі, який проявив інтерес до польотів та створення літаючих машин, активно вивчав латинську мову. Він зробив вагомий внесок у розвиток авіації,

створюючи схеми та малюнки для перших літаючих пристроїв. Латинська мова стала основою для створення термінології, яка описувала його конструкції та ідеї [45, С. 9–14].

Леонардо да Вінчі, безумовно, є однією з найбільших постатей у світовій історії, який відіграв важливу роль у розвитку авіації та винахідництві взагалі. Живши у XV ст., він віддавав велику увагу вивченню природи, аеродинаміки та можливостей польоту. Його дослідження та ідеї стали важливою основою для подальшого розвитку авіації.

Леонардо створив безліч креслень, малюнків та записів, що демонструють його проекти та ідеї щодо літаючих машин. Він розробив різноманітні аеродинамічні концепції та малюнки літаючих машин, які передбачали рух повітряними суднами за принципами, що схожі на ті, які використовуються сьогодні [40].

Однак, можливо, найважливішим внеском Леонардо є його використання латинської мови для створення термінології, яка описувала його конструкції та ідеї. Він використовував латинські терміни та назви, щоб уточнити свої концепції і забезпечити їх розуміння. Це стало важливим кроком у розвитку авіаційної термінології та забезпечило збереження інформації про його роботу для майбутніх поколінь.

Леонардо да Вінчі надав світові не лише багато цінних винаходів та концепцій, але й допоміг встановити зв'язок між латинською мовою та авіаційною термінологією. Його внесок в розвиток авіації і використання латинської мови залишаються невимірними, і це лише підкреслює важливість латинської мови в цій галузі з самого початку її існування.

У XVIII ст. брати Монгольф'є, які вперше здійснили польот на гарячому повітрі, використовували латинську мову для опису своїх експериментів та створення термінології, яка допомагала розуміти принципи аеростатики. Так, слова «aerostat» (летючий апарат) та «Montgolfier» (походження братів Монгольф'є) виникли завдяки латинській мові.

Брати Монгольф'є, французькі піонери в галузі аеростатики, здійснили великий крок у розвитку авіації в XVIII ст., коли вони успішно здійснили перший документований польот на гарячому повітрі. Цей історичний досягнення відкрило двері для подальших досліджень у галузі авіації та стало важливим внеском у створення латинської авіаційної термінології. Брати Монгольф'є активно використовували латинську мову для опису своїх експериментів та створення термінології, пов'язаної з аеростатикою. Вони використовували латинські терміни для позначення ключових понять, пов'язаних із польотами, гарячим повітрям та конструкцією аеростатів. Це було важливим чином для уточнення їхніх досліджень та забезпечення передачі знань іншим науковцям. Участь братів Монгольф'є в розвитку авіації та використанні латинської мови для створення відповідної термінології підкреслює важливість цієї мови в історії авіації. Їхні досягнення надихнули багатьох інших науковців та інженерів розвивати авіацію та досліджувати можливості польоту [16, с. 488].

На початку XX століття і в кінці XIX століття світ став свідком надзвичайних досягнень в галузі авіації завдяки роботі багатьох видатних піонерів льоту. Ці винахідники та науковці, включаючи братів Райт і Габріеля Воїаїн, внесли важливий внесок у розвиток авіації та створили основну термінологію для опису аеронавтики та льоту [41, С. 153–162].

Брати Райт, Вільям і Орвіль, були першими, хто успішно здійснив керований польот літальним апаратом з важкими моторами. Їх робота визначила першокласну інженерну працю, яка лягла в основу подальших розвитків в галузі авіації. Брати Райт також активно використовували латинську мову для створення термінології, що описує поняття та принципи керованого польоту. Їхній внесок включав терміни, такі як *aeroplane* (аероплан) та *aviator* (авіатор), які стали загальними у світовій авіаційній термінології.

Габріель Воїаїн, видатний французький інженер і авіатор, також вніс свій внесок у розвиток авіації та створення відповідної термінології. Він розробив літальні апарати та брав участь в перших авіаційних змаганнях. Воїаїн

використовував латинські терміни, які описували конструкції літальних апаратів та принципи польоту.

Латинська мова була надзвичайно важливим інструментом для цих піонерів льоту, оскільки вона дозволила їм чітко та прецизно визначати поняття та принципи, які стали основою для подальших досліджень та розвитку авіації. Історія льоту неможлива без їхнього внеску та використання латинської мови для створення відповідної авіаційної термінології [20].

Латинська мова здобула статус мови міжнародних стандартів у цивільній авіації завдяки ролі, яку вона виконує в діяльності Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО). Ця організація відіграє ключову роль у розробці та встановленні стандартів, правил та норм, що стосуються цивільної авіації на міжнародному рівні. І латинська мова стала основною мовою для документування цих стандартів.

Однією з ключових функцій ІКАО є розробка Міжнародних стандартів і рекомендацій для безпеки та ефективності цивільної авіації. Ці стандарти визначають норми та вимоги щодо безпеки польотів, виробництва авіаційних продуктів, навігації, підготовки персоналу та багато іншого. І вони всі документуються латинською мовою. Використання латинської мови для цих стандартів має кілька переваг. По-перше, латинська мова є загальноприйнятою мовою для наукових термінів та термінології в галузі авіації, що робить її найбільш підходящою для створення єдиної системи стандартів. По-друге, латинська мова відома своєю прецизією та точністю, що дуже важливо в контексті безпеки польотів та виробництва авіаційних продуктів. Однак важливо відзначити, що стандарти ІКАО та латинська мова не є обмеженням для розвитку авіації в різних країнах. Скоріше, вони створюють спільну основу для забезпечення безпеки та ефективності авіації на міжнародному рівні. Це полегшує спілкування та співпрацю між різними країнами та гарантує виконання однакових стандартів безпеки у всьому світі [30, С. 29–37].

Медицина в авіації - це важливий аспект, оскільки льотний персонал і пасажери зазнають впливу різних фізіологічних чинників під час польотів.

Використання латинської термінології в цій галузі медицини має свої коріння у давні часи і пов'язано з науковими дослідженнями і спостереженнями, здійснюваними надало.

Один із ключових термінів, які використовуються в медицині авіації, – гіпоксія. Це явище виникає через знижений рівень кисню в атмосфері на великих висотах. Льотний персонал і пасажери можуть відчувати гіпоксію, і вона може впливати на їхню фізичну та когнітивну працездатність. Гіпоксія може бути небезпечною під час польоту, і тому важливо мати високу рівню обізнаності про це явище. Ще одним терміном, який використовується в медицині авіації, є *гіпербарія*. Це вивчає вплив підвищеного атмосферного тиску на організм. Термін *гіпербарична медицина* використовується для опису медичних процедур та лікування, які проводяться в гіпербаричних камерах, де створюється підвищений тиск. Використання латинської мови в цій галузі дає можливість точно та чітко описувати фізіологічні процеси, які відбуваються в організмі під час авіаційних подій. Це допомагає лікарям та іншим фахівцям з різних країн спілкуватися та розуміти один одного в питаннях, пов'язаних з медициною авіації. Також це сприяє безпеці польотів та забезпечує високий рівень професійного стандарту в цій галузі [48, с. 125].

Медицина в авіації постійно розвивається, і нові терміни виникають для опису нових явищ і технологій. Проте латинська мова залишається основною мовою для створення єдиної термінології, яка допомагає зберігати безпеку і ефективність авіаційної медицини в усьому світі.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1

Становлення термінології, її розвиток ініціюються позамовними чинниками, але самі процеси формування і розвитку термінології, так само як результат цих процесів, регулюються законами мови. В термінології більшою мірою, ніж в інших шарах лексики, проявляється взаємодія лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників. До основних екстралінгвальних чинників, які стимулюють розвиток англійської та української авіаційної лексики, належать 1) війни ХХ – початку ХХІ століття, 2) нові покоління авіаційної техніки, що сприяють появі лінгвальних інновацій.

Екстралінгвістичні чинники впливу на розвиток авіаційної термінології зумовили її сучасне функціонування як системи, що складається з термінів – лексичних одиниць англійської мови та термінів – запозичень з інших мов (наприклад, з латинської мови). Інтернаціоналізація науково-технічної термінології зумовлена всім ходом розвитку науково-технічної думки, міжнародним характером її існування та поширення, потребою в систематизації, уніфікації та міжнародній впізнаваності її словесно-понятійного фонду.

Розширення фонду спеціальної лексики завдяки лексичним інтернаціоналізмам полегшує професійне спілкування фахівців різних країн, їхній ступінь поширення в різних мовах говорить про те, що вони виражають поняття міжнародного значення. Включаючись у систему національної мови, інтернаціональні одиниці асимілюються й адаптуються до відповідних морфологічних, фонетичних та орфографічних особливостей цієї мови. Їхня специфічна особливість – це властивість бути одиницею лексичної системи кожної окремої мови та бути одиницею всього мовного союзу, здатність виявляти інтернаціональні риси під час зіставлення з відповідними аналогами в інших мовах.

Походження та семантичний склад авіаційних термінів обумовлені появою та розвитком відповідних предметів, процесів та явищ авіаційної науки та техніки. Отже, семантичну структуру термінів необхідно розглядати на стику двох наук – лінгвістики та відповідної галузі науки та техніки. Екстралінгвістичний підхід до виникнення та еволюції термінів надає можливість розкрити причинну обумовленість появи того чи іншого терміна в англійській мові, а також отримати нові відомості про його семантику та етимологію.

РОЗДІЛ 2. Методи дослідження латинськомовної термінології в авіації

2.1. Аналіз авіаційних джерел та документів

Аналіз авіаційних джерел та документів є важливою частиною дослідження в галузі авіації. Цей аналіз допомагає вивчати і розуміти різні аспекти авіаційної промисловості, включаючи історію, безпеку, технології, регулювання та інші аспекти.

Історичний аналіз в авіації відіграє важливу роль у розумінні та документуванні розвитку цієї галузі протягом багатьох років. Дослідження історії авіації дозволяє нам розкрити та осмислити ключові події, винаходи, досягнення та впливові постаті, які сформували авіаційну індустрію в тому вигляді, в якому ми її бачимо сьогодні. Аналіз історії авіації розкриває нам, як змінювалися технології літальних апаратів з часом. Від перших спроб летіти до великих комерційних літаків і сучасних дронів, технологічний розвиток у цій галузі вражає. Вивчення історії авіації дає змогу розібратися в розвитку польотів, включаючи перші успішні льоти, рекорди та події, які визначили військову та цивільну авіацію.

Багато імен відомих піонерів авіації, таких як брати Райт, Амел'ян Пегонд, Амелія Ерхарт та інші, залишають незабутній слід у історії цієї галузі. Розуміння історії авіації допомагає вивчити авіаційні події, такі як підняття перших супутників, космічну гонку та інші важливі події, які вплинули на розвиток сучасної авіаційної та аерокосмічної індустрії. Авіація вплинула на події в історії, включаючи війни, транспортування, науку та дослідження космосу. Аналіз цього впливу допомагає нам розуміти, як авіація вплинула на сучасний світ [50, С. 352–368].

Історичний аналіз в авіації вимагає досліджень різних джерел, включаючи архіви, старі фотографії, історичні записи та літературу. Наприклад, архівні документи про польоти, листування авіаторів, старі карти та фотографії літаків можуть бути цінними джерелами інформації для дослідження.

Аналіз безпеки в авіації є надзвичайно важливим аспектом функціонування авіаційної галузі. Він спрямований на забезпечення надійності та безпеки польотів, захисту пасажирів та персоналу, а також майна авіакомпаній. Аналіз документів, пов'язаних з безпекою, допомагає розуміти та впроваджувати міжнародні та національні стандарти безпеки в авіації. Це включає в себе правила та нормативи, які регулюють безпеку польотів, технічну безпеку, безпеку пасажирів та багато інших аспектів. Планування та виконання безпечних польотів є основою діяльності авіакомпаній та авіаторів.

Аналіз документів, які стосуються безпеки польотів, допомагає гарантувати дотримання усіх вимог і процедур, які спрямовані на запобігання аваріям та нещасним випадкам. Усі аспекти технічної безпеки літаків, обладнання та інфраструктури мають бути суворо вивчені та виконані. Документи, які містять інструкції з технічної безпеки, грають ключову роль у забезпеченні надійності і безпеки авіаційних систем. Документи, пов'язані із навчанням та тренуванням авіаперсоналу, допомагають створювати висококваліфікованих та професійних спеціалістів, які здатні реагувати на будь-які ситуації, що виникають у польоті, забезпечуючи безпеку. Вивчення звітів про авіаційні нещасні випадки та інциденти допомагає зрозуміти причини подій і виносити рекомендації щодо удосконалення системи безпеки [18].

Аналіз безпеки в авіації базується на доступі до різних джерел та документів, які містять інформацію про стандарти, процедури та історії безпеки в цій галузі. Це не тільки забезпечує безпеку в авіації, але й допомагає розвивати та вдосконалювати систему безпеки для майбутніх поколінь.

Технологічний аналіз у сфері авіації є важливою частиною розвитку цієї галузі і передбачає вивчення та оцінку сучасних технологій, розробок та інновацій. Досягнення в авіаційних технологіях впливають на безпеку польотів, ефективність, екологічність і загальний розвиток авіаційної промисловості. Дослідження авіаційних документів і патентів дозволяє відстежити нові розробки, технології та інновації в галузі авіації. Це може включати в себе нові концепції літальних апаратів, поліпшені двигуни, аеродинамічні рішення та

багато інших аспектів. Аналіз характеристик та характеристик нових літальних апаратів, таких як літаки, вертольоти, дрони тощо, допомагає зрозуміти їхні можливості та переваги. Дослідження покращень в області літальних апаратів може включати в себе нові матеріали, дизайн та системи безпеки.

Один із важливих аспектів технологічного аналізу в авіації - це пошук способів покращення ефективності пального. Вища паливна ефективність означає менший викид викидів та зниження витрат. Дослідження нових технологій і відновлюваних джерел пального є важливими завданнями. Технологічний аналіз включає в себе також вивчення розвитку аеропортів та інфраструктури авіації. Це включає в себе нові технології для пасажирського обслуговування, автоматизацію процесів та поліпшення інфраструктури, яка забезпечує безпеку та зручність. Зростаюча увага до питань екології вимагає розробки та впровадження екологічних технологій в авіації. Це включає в себе розробку тихих двигунів, зменшення викидів та розробку альтернативних видів палива. Технологічний аналіз також охоплює інновації, які пов'язані з авіацією, такі як розробка нових навігаційних систем, бортових технологій та системи комунікацій [52, с.189].

Технологічний аналіз допомагає авіаційній галузі підтримувати конкурентоспроможність, поліпшувати безпеку та розвивати нові інноваційні рішення. Це важливий компонент для досягнення успіху в сучасній авіаційній індустрії.

Регулювання та стандарти в авіації грають важливу роль у забезпеченні безпеки, ефективності та координації діяльності в цій галузі. Аналіз документів, пов'язаних з регулюванням та стандартами, є критично важливим для гарантування безпеки польотів, захисту прав пасажирів та пілотів, а також підтримання загальної ефективності авіаційної галузі. Один із найважливіших аспектів - це дотримання міжнародних стандартів, розроблених Міжнародною організацією цивільної авіації (ІКАО). Ці стандарти визначають правила та процедури, які повинні дотримуватися авіаційні організації в усьому світі. Аналіз цих стандартів допомагає країнам та авіакомпаніям забезпечувати

гармонізацію та безпеку польотів. Кожна країна має своє національне законодавство та норми, що стосуються авіаційної діяльності.

Аналіз національного законодавства важливий для визначення специфічних вимог та правил, які стосуються авіаційних суб'єктів у конкретній країні. Регулювальні органи встановлюють стандарти безпеки польотів, включаючи процедури для пілотів, технічні вимоги для літальних апаратів та інші аспекти, які впливають на безпеку польотів. Аналіз цих стандартів допомагає вдосконалювати безпеку в авіації. Забезпечення прав пасажирів є важливим аспектом регулювання в авіації.

Аналіз документів, які визначають права пасажирів, допомагає забезпечити їхню безпеку та зручність під час подорожей. Регулювальні органи проводять інспекції та нагляд за авіаційними суб'єктами, включаючи авіакомпанії та аеропорти.

Аналіз результатів інспекцій допомагає виявляти недоліки та вдосконалювати дотримання стандартів. Аналіз документів, пов'язаних з аварійними ситуаціями та розслідуваннями, допомагає визначити причини та навчитися з них для покращення безпеки. Регулювальні органи встановлюють стандарти для підготовки та навчання пілотів, бортового складу та інших фахівців в авіації. Аналіз цих стандартів допомагає забезпечити високу якість навчання та підготовку. Аналіз міжнародних угод та договорів, які стосуються авіації, допомагає визначити зобов'язання країн перед міжнародним співтовариством та регулює спільні питання в галузі авіації.

Регулювання та стандарти є фундаментом для безпечного та ефективного функціонування авіаційної галузі.

Аналіз навчальних програм та матеріалів в авіації є ключовим компонентом розвитку та забезпечення якості кадрів в цій галузі. Аналіз конкретних навчальних програм допомагає визначити, які предмети та навички включені в процес навчання. Навчальні програми повинні відповідати сучасним стандартам та потребам авіаційної галузі. Для прикладу, програми для пілотів повинні включати навчання польотним навичкам, безпеці польотів та оволодіння

новітніми технологіями в авіації. Аналіз якості навчання включає в себе оцінку якості інструкцій, доступ до сучасного обладнання та симуляторів, досвід викладачів, а також можливості для студентів розвивати практичні навички. Якість навчання має великий вплив на підготовку фахівців та безпеку в авіації. У багатьох галузях авіації фахівці повинні отримати ліцензії та сертифікати для виконання своєї роботи. Аналіз процесу отримання цих документів допомагає зрозуміти вимоги до кандидатів та процедури видачі ліцензій. Постійна оцінка студентів є важливою частиною навчання та освіти. Аналіз методів оцінки та стандартів, за якими проводиться оцінка, допомагає забезпечити об'єктивну та справедливую оцінку навичок та знань студентів.

Авіаційна галузь постійно розвивається, впроваджуючи нові технології та стандарти безпеки. Аналіз навчальних програм та їх адаптація до змін допомагає забезпечувати актуальність та релевантність навчання. Усі фахівці в авіації повинні підтримувати свої знання та навички на високому рівні. Аналіз можливостей для післядипломної освіти та навчання допомагає фахівцям залишатися в курсі останніх розробок та технологій.

Аналіз навчання та освіти в авіації є необхідною складовою для забезпечення безпеки та високої якості в галузі авіації, а також для підготовки нового покоління фахівців. Дослідження та інновації в авіаційній галузі регулярно представляються в літературі та наукових журналах. Аналіз таких джерел допомагає слідкувати за новітніми технологіями та дослідженнями.

Усі ці аспекти аналізу авіаційних джерел та документів важливі для подальшого розвитку авіаційної науки та індустрії. Вони дозволяють дослідникам, інженерам, пілотам та іншим фахівцям збирати інформацію, яка сприяє покращенню безпеки, технологічного розвитку та освіти в авіаційній галузі.

Латинська термінологія стала міжнародним стандартом в авіації завдяки Інтернаціональній організації цивільної авіації (ІКАО). Багато міжнародних авіаційних документів та угод використовують латинську термінологію, щоб уникнути мовних непорозумінь між різними країнами.

Латинська мова славиться своєю прецизією та точністю у виразі понять. Оскільки безпека в авіації є критично важливою, використання латинських термінів допомагає уникнути непорозумінь та неоднозначностей. Наприклад, умови, такі як *стабілізатор чи гіпоксія*, мають точні визначення у латинській термінології. Використання латинських термінів у сучасній авіаційній термінології дозволяє підтримувати зв'язок з історією та спадщиною галузі. Багато термінів були створені та використовувалися в ранні роки розвитку авіації, і вони продовжують існувати як сталі складові сучасної термінології [12, С. 3–11].

Використання латинської термінології створює спільну основу для спілкування фахівців з різних країн. Багато термінів у латинській термінології є інтернаціональними і легко розуміються фахівцями з усього світу.

Латинські терміни використовуються в медичній та фізіологічній термінології для опису фізіологічних процесів, що відбуваються у льотному персоналі під час авіаційних операцій. Такі терміни, як *гіпоксія, гіпербарія та декомпресія*, відображають важливі аспекти безпеки.

Латинська термінологія широко використовується в авіаційній документації та навчальних програмах для підготовки авіаційних фахівців. Це допомагає забезпечити чіткість та однозначність вимог та інструкцій. Латинська термінологія широко використовується в спеціалізованій літературі та дослідженнях в галузі авіації. Вона допомагає зберігати та поширювати знання у цій галузі серед фахівців та дослідників [50, С.352–368].

2.2. Лінгвістичний аналіз термінів

Лінгвістичний аналіз латиномовних термінів в авіації є важливим завданням, оскільки він допомагає розуміти походження та структуру цих термінів, а також забезпечує їхнє правильне використання в професійному контексті. Латинська мова в авіаційній термінології використовується для

створення точних та міжнародно визнаних термінів, що є важливим для забезпечення безпеки та точності в цій галузі.

Термін *aeroplanum* є одним із ключових понять у світі авіації. Він має глибокі корені в латинській мові, і розглядається як один із фундаментальних термінів, що характеризують літаки та льотну техніку в цілому.

По-перше, термін *aeroplanum* складається з двох латинських слів: *aero* та *planum*. Слово *aero* означає *повітря*, що вказує на середовище, у якому здійснюються польоти літаків. Поняття *повітря* є ключовим для авіації, оскільки літаки здатні летіти в повітрі завдяки підтримці підняття та стійкості, які це середовище надає. Друга складова терміна, *planum*, перекладається як *плоский*. Це вказує на основну характеристику літака – це плоский, обтічний об'єкт, призначений для подолання повітряного простору. Плоский корпус літака дозволяє йому створювати підняття і контролювати рух у повітрі [42, С. 169–172].

Відтак *aeroplanum* розглядають «плоский об'єкт у повітрі. Цей термін ідеально відображає сутність літака як засобу транспорту, призначеного для польотів у повітрі. Він визначає ключові характеристики літака та відображає його природну обтічну форму. Розуміння походження та значення цього терміна є важливим для всіх, хто цікавиться авіацією, оскільки воно відзначає початок інноваційної галузі, яка перетворила світ і спосіб подорожей.

Термін *ala*, який перекладається як *крило*, також вважають одним із фундаментальних понять в авіаційній термінології. Крила літака є однією з його найважливіших частин і виконують критичну роль у забезпеченні польоту.

Розглянемо докладніше походження та значення цього терміна. По-перше, латинське слово *ala* точно передає сутність крила як частини літака. Слово «крило» асоціюється з об'єктом, призначеним для створення піддержувальної сили під час польоту. Крила створюють аеродинамічне підняття, яке дозволяє літакові підніматися в повітря та утримуватися в повітряному струмені. Крила літака мають характерну форму, що дозволяє їм генерувати підняття за допомогою аеродинамічних принципів. Це досягається завдяки спеціальній

аеродинамічній профільності крила, яка створює різницю в атмосферному тиску між верхньою та нижньою поверхнею крила. Ця різниця в тиску створює підняття, яке підтримує літак у повітрі.

Термін *ala* допомагає уникнути будь-якої непорозуміння щодо функції та призначення крил у контексті авіації. Він точно визначає цю важливу частину літака і робить зрозумілим її ключову роль у створенні підняття для польоту. Досягненням крил і їхнім розумінням в авіаційній науці було досягнення успішних польотів та створення літаків, які витримують великі навантаження і виконують складні маневри у повітрі.

Термін *motor*, що перекладається як *двигун*, є однією з ключових складових авіаційної технології. Походження цього терміна від латинського слова *motor* глибоко відображає сутність двигуна та його роль у сучасній авіації.

Слово *motor* походить від латинського дієслова «*movere*», яке означає «рухати» або «приводити в рух». Ця ідея руху та динаміки є центральною для розуміння функції двигуна в авіації. Двигун – це технічний пристрій, який забезпечує необхідний рух або тягу літака. Це може бути турбореактивний, поршневий, турбінний або будь-який інший тип двигуна, який перетворює паливо в рухову силу. У сучасних літаках двигуни відіграють рушійну роль у генерації тяги, необхідної для піднесення літака в повітря та утримання його в повітряному просторі. Двигуни працюють на різних принципах, але їхня спільна мета полягає в забезпеченні потрібної сили та руху для виконання польотів.

Латинський термін *motor* допомагає однозначно визначити цю важливу частину літака та підкреслити її фундаментальну роль у сучасній авіації. Від ранніх поршневих двигунів до потужних турбореактивних агрегатів, двигуни є серцем літака, рухаючи його вперед та забезпечуючи польоти у небі.

Термін *cabin*, що перекладається як *купе*, є важливою частиною кожного літака і включає приміщення, призначені для пасажирів або членів екіпажу. Це слово походить від латинського слова *saranna*, яке означає «намет» або «приміщення». Походження терміна *cabin* глибоко відображає його функцію та історію в авіації.

Купе літака – це ізольовані простори всередині літака, розділені на різні класи або для різних цільових груп. У кожному купе можуть бути розміщені сидіння, столики, вікна, індивідуальні вентиляційні системи, розваги та інше. Для пасажирів комфорт у купе дуже важливий під час польоту. Термін *cabin* також включає простір для екіпажу, яка може містити кабіну пілота та інші робочі приміщення, необхідні для безпечного та ефективного управління літаком [48, с. 189].

Латинське слово *saranna* вказує на те, що купе вперше могли нагадувати приміщення, які захищають від стихій та забезпечують комфорт. З течією часу купе літаків значно розвинулися та стали важливою частиною авіаційної індустрії.

Слово *pilota*, що перекладається як *пілот*, має латинське походження і походить від слова *pilotus*. Це слово в латинській мові означає *керманич* або *керівник*, і в контексті авіації використовується для позначення особи, яка відповідає за керування літаком під час польоту. Роль пілота в авіації є вельми важливою, оскільки він відповідає за безпеку польоту та маневрування літаком. Пілоти проходять спеціальну підготовку та мають великий досвід для виконання своїх обов'язків. Вони вправно керують літаками, виконують навігацію, забезпечують безпеку пасажирів та вантажу, і реагують на різні ситуації під час польоту. Термін *pilota* і його латинське походження відображають важливість та авторитет пілотів в світі авіації. Вони є ключовою ланкою в забезпеченні безпеки та успішності авіаційних польотів.

Термін *rota*, який перекладається як *гвинт*, походить від латинського слова *rota*, що означає *колесо*. У контексті авіації, гвинт літака відіграє важливу роль у польоті та керуванні літаком. Гвинт літака – це спеціально розроблений аеродинамічний елемент, який обертається і використовується для створення тяги. Коли гвинт літака обертається, він створює опір повітря, що генерує тягу і допомагає літакові підніматися в повітря та рухатися вперед. Гвинт відіграє важливу роль в керуванні літаком, оскільки його обертання дозволяє пілотові контролювати швидкість, напрямок і висоту польоту. Таким чином, латинське

слово *rota* точно відображає сутність цього елемента в авіації, оскільки воно посилається на колесо, яке генерує тягу і керує рухом літака.

Термін *altitudino*, який перекладається як *висота*, походить від латинського слова *altitudo*. У сфері авіації висота є критичним показником, оскільки вона визначає відстань від літака до поверхні Землі. Вимірювання та контроль висоти важливі для безпечного польоту, навігації та взаємодії з повітряним простором. Пілоти та повітряні диспетчери використовують термін *altitudino* для точного визначення висоти літака та підтримання необхідного рівня польоту. Латинське походження цього терміну відображає його важливість і точність у визначенні висоти в авіаційній галузі [51, с. 200].

Цей лінгвістичний аналіз показує, як латинські корені і словотвірні елементи вплинули на формування авіаційної термінології. Розуміння походження та значення цих термінів є важливим для фахівців в галузі авіації, оскільки це сприяє однозначності та точності комунікації в цьому важливому секторі.

2.3. Збір та класифікація латинських термінів

Класифікація латинських термінів в авіації може бути проведена залежно від функціональних, тематичних та лінгвістичних аспектів.

Класифікація латинських термінів в авіації з урахуванням типів повітряних суден може бути важливою для систематизації та зрозуміння термінології в цій галузі. Ця класифікація розділяє латинські терміни на кілька категорій, залежно від того, до якого типу повітряного судна вони належать. Розглянемо деякі з них:

1. Латинські терміни для літаків (aeroplanes):

- *aeroplanum* (літак);
- *ala* (крило);
- *motor* (двигун);
- *cabin* (купе);
- *pilota* (пілот);

- *rota* (гвинт);
  - *altitudo* (висота).
2. Латинські терміни для гелікоптерів (helicopters):
- *rotor* (ротор);
  - *helicopterus* (гелікоптер);
  - *elevatio* (підйом);
  - *rotorpalas* (лопати ротора);
  - *ascendens* (підйомний);
  - *coqueus* (купол).
3. Латинські терміни для планерів (Gliders):
- *planator* (планер);
  - *planum* (крило);
  - *sustentaculum* (підтримка);
  - *glissando* (зміщення);
  - *volatilitas* (летючість);
  - *aeroresistentia* (опір повітря).
4. Латинські терміни для дирижаблів (dirigibles):
- *dirigibilis* (дирижабель);
  - *ballon* (кулька);
  - *aerostatum* (аеростат);
  - *gubernaculum* (руль);
  - *stabilis* (стабільний);
  - *hypsometrus* (висотомер).
5. Латинські терміни для беспілотників (Drones):
- *drones* (беспілотники);
  - *remote control* (дистанційне управління);
  - *navigatio autonoma* (автономна навігація);
  - *sursum* (вгору);
  - *vectura* (платформа);
  - *sensuum collectio* (збір даних).

Ця класифікація сприяє систематизації та легкому пошуку відповідних термінів для конкретних типів повітряних суден.

Класифікація латинських термінів в авіації з урахуванням компонентів літальних апаратів є істотною для розуміння будови і функціональності повітряних суден. Кожен компонент грає свою роль у забезпеченні безпеки та ефективності польоту, і відповідні терміни допомагають професіоналам в авіаційній галузі розуміти один одного. Розглянемо деякі приклади латинських термінів залежно від компонентів літальних апаратів:

1. Латинські терміни для крил (Wings):

- *aeroplanus* (літак);
- *ala* (крило);
- *aerofoil* (поверхня крила);
- *aerodynamum* (аеродинаміка);
- *sustentaculum* (підтримка);
- *exuperantia* (підйомна сила).

2. Латинські терміни для хвостів (tails):

- *stabilis* (стабільний);
- *gubernaculum* (руль);
- *aerofin* (хвістове оперення);
- *dirextrix* (напрямний);
- *elevator* (клапан);
- *timone* (кермо).

3. Латинські терміни для двигунів (engines):

- *motor* (двигун);
- *turbinis* (турбіна);
- *cylinder* (циліндр);
- *compressio* (компресія);
- *emissio* (випуск);
- *propulsio* (реакція).

4. Латинські терміни для систем (systems):

- *systema* (система);
- *hydraulica* (гідравліка);
- *electrica* (електрика);
- *communicationes* (зв'язок);
- *controlia* (керування);
- *seguridatis* (безпека).

5. Латинські терміни для деталей (components):

- *detalium* (деталь);
- *elementum* (елемент);
- *materialis* (матеріал);
- *structura* (структура);
- *connectionis* (з'єднання);
- *supportus* (підтримка).

Ця класифікація латинських термінів ураховує різні аспекти літальних апаратів і їх складових частин. Вона допомагає фахівцям та лінгвістам краще розуміти, як кожен компонент взаємодіє в авіаційних системах, а також полегшує вивчення специфічної термінології для конкретних елементів апарату.

Класифікація латинських термінів у авіаційній термінології має велике значення для розуміння та використання специфічної лексики в авіаційній галузі. Однією з важливих категорій цієї класифікації є повітроплавні операції.

Повітроплавні операції охоплюють весь спектр дій, пов'язаних із здійсненням польотів, обслуговуванням літальних апаратів, навігацією, контролем, технічним обслуговуванням та багатьма іншими аспектами авіаційної діяльності. Ця категорія термінів включає в себе багато ключових слів, які визначають і описують різноманітні аспекти авіаційних операцій.

Перш за все, однією з найважливіших операцій є *злітання*. Цей термін вказує на процес підняття літального апарату в повітря. Він вимагає точних процедур, які включають в себе підготовку до польоту, перевірку систем, розгін, зняття з землі та підтримання стабільного польоту. Для опису цих операцій і

комунікації між членами екіпажу використовуються специфічні терміни, що допомагають уникнути непорозумінь та забезпечити безпеку польоту [44].

Посадка – це інша ключова операція в авіації. Вона передбачає опускання літального апарату на поверхню землі або на злітно-посадкову смугу. Цей процес також вимагає великої уваги до деталей і точної координації. Під час посадки важливо виконувати всі необхідні кроки, щоб забезпечити безпеку пасажирів та екіпажу.

Навігація – це інший аспект повітроплавних операцій, який вимагає використання спеціальних термінів для орієнтації та навігації під час польоту. Пілоти повинні мати ясне розуміння понять, таких як «курс», «компас», «GPS», «виправлення» та ін., щоб точно визначити місцезнаходження та намір напрямку.

Контроль – це також важлива операція, яка включає в себе взаємодію з контрольними центрами, командування та виконання інструкцій. Тут використовуються терміни *радіозв'язок, контролер, корекції курсу* та ін., щоб забезпечити ефективну та безпечну взаємодію з контролем.

Загалом, повітроплавні операції вимагають використання специфічної термінології для опису різних аспектів авіаційної діяльності.

Функціональна класифікація латинських термінів в повітряній термінології грає важливу роль у систематизації та розумінні різних аспектів авіаційної галузі. Залежно від функціонального призначення, терміни визначають специфічні завдання та області застосування в авіації. Розглянемо деякі з цих функціональних груп термінів:

1. Навігація. Ця категорія термінів охоплює словниковий запас, пов'язаний із навігацією та пілотуванням. Сюди включаються терміни, які вказують на навігаційні прилади, методи визначення місцезнаходження, курс та координати. Наприклад, *гіроскоп, радар, компас, координати, навігаційний план*.

2. Безпека. У цій групі терміни пов'язані із забезпеченням безпеки в авіації. Вони включають в себе терміни, пов'язані з аварійною ситуацією, рятувальними операціями, системами безпеки та стандартами безпеки.

Прикладами можуть бути *екстрене вимикання, парашут, чорний ящик, інструкції з екстреної евакуації*.

3. Комунікації. Терміни, пов'язані з комунікацією в авіації, стосуються систем зв'язку, радіозв'язку, телекомунікацій та обміну інформацією. Вони включають в себе слова, як *радіостанція, вказівки контролера, коди авіаційного зв'язку, трансмітер*.

4. Обслуговування та технічний стан. Терміни, пов'язані з обслуговуванням повітряних суден, включають терміни, що описують ремонт, технічне обслуговування, діагностику та технічні характеристики літальних апаратів. Прикладами можуть бути *авіатехнік, двигун, технічний огляд, обслуговування літака*.

5. Виробництво та конструювання. Ця категорія включає терміни, пов'язані з виробництвом літаків, гелікоптерів, дронів та інших повітряних суден. Тут можуть зустрічатися терміни, які описують процеси виробництва, матеріали, конструкції та структурні елементи. Наприклад, *авіабудівник, композитні матеріали, конструкція крила*.

Ця функціональна класифікація латинських термінів допомагає фахівцям в авіації легше розуміти та використовувати специфічну лексику, яка відображає різні аспекти цієї галузі.

Класифікація латинських термінів в авіаційній термінології на основі авіаційних технологій важлива для того, щоб краще розуміти різні аспекти авіації та технологічні інновації, що впливають на цю галузь.

1. Реактивна техніка. У цю категорію входять терміни, які описують реактивну техніку, таку як реактивні двигуни та системи. Наприклад, *турбореактивний двигун, тяга, витрати пального, супутникова навігація*.

2. Турбінна техніка. Ця підкатегорія містить терміни, пов'язані з турбінними двигунами та турбореактивними системами. Вони охоплюють терміни, такі як *газотурбінний двигун, компресор, турбінний вал, конверсія тяги*.

3. Плавучі апарати. У цю групу входять терміни, що описують авіаційні технології, пов'язані з літаками, які можуть опанувати плавання водними

ділянками. Такі літаки і гідроплани потребують специфічних систем та технологій для оптимального функціонування.

4. Керування повітряним рухом. Ця категорія включає терміни, які описують авіаційні технології, пов'язані з контролем руху повітряних суден, включаючи системи радару, автопілоти та авіаційну диспетчеризацію. Прикладами можуть бути *повітряний коридор, автоматичне керування, повітряна контрольна служба*.

5. Електроніка та авіоніка. Терміни, які вказують на сучасну авіаційну електроніку та системи, що використовуються в бортових і наземних системах. Сюди входять терміни, як *аварійне радіообладнання, пальне-повітряний синтезатор, система керування політними даними (FMC)*.

Класифікація за авіаційними технологіями допомагає фахівцям в авіації легше розуміти та використовувати специфічну термінологію, яка відображає сучасні досягнення в цій галузі та спрощує комунікацію та співпрацю в авіаційному середовищі.

Класифікація латинських термінів за призначенням літальних апаратів грає важливу роль у розумінні різних галузей авіації та визначенні їх функцій та завдань.

1. Військова авіація. Ця група включає в себе терміни, що характеризують літальні апарати, призначені для військових операцій та оборони. Це можуть бути терміни, як *винищувач, бомбардувальник, військовий транспортний літак*.

2. Цивільна авіація. У цю категорію входять терміни, які використовуються для цивільних літальних апаратів, що обслуговують пасажирів та вантажі. Тут можна відзначити *пасажирський літак, авіалінія, аеропорт*.

3. Далекий морський політ. Терміни, що стосуються літальних апаратів та операцій, пов'язаних з далеким морським польотом та використанням гідропланів і літальних човнів, такі як *гідроплан, літальний човен, плавучий аеродром*.

4. Космічна авіація. Терміни, що описують літальні апарати, призначені для подорожей в космос. Це включає *космічний корабель, сателіт, космічна станція*.

Класифікація за призначенням літальних апаратів дає змогу краще розуміти різні сфери авіації, визначати специфічні завдання та особливості кожної з них, і використовувати відповідну термінологію для точної комунікації та опису.

Класифікація латинських термінів за лінгвістичними аспектами важлива для розуміння структури та використання цих термінів у контексті авіаційної термінології. Ось деякі підкатегорії термінів у цьому контексті:

1. Іменники. Ця категорія реперзентує терміни, які визначають об'єкти, концепції або імена, пов'язані з авіацією. Приклади цього включають аероплан, повітряне судно, посадка.

2. Дієслова. Терміни, що вказують на дії та процеси, пов'язані з авіацією. Це можуть бути слова, які описують дії літаків, пілотів або навігаційні процеси, наприклад, *злітання, підйом, пілотування*.

3. Прикметники. Ця категорія включає в себе терміни, що надають характеристику літальним апаратам або їхнім станам. Приклади включають *супутній, швидкісний, повітряний*.

Розуміння лінгвістичних аспектів латинських термінів допомагає точніше використовувати їх у контексті, робить комунікацію в авіаційній галузі більш ефективною та точною.

Класифікація латинських термінів за сферами застосування допомагає впорядковувати термінологію та розуміти, які терміни використовуються у різних аспектах авіації. Ось деякі підкатегорії термінів за сферами застосування:

1. Навігація. Терміни, пов'язані з визначенням місця розташування, навігаційними системами, керуванням маршрутами і навігаційними приладами. Приклади включають *GPS (Global Positioning System), автотілот, компас*.

2. Обслуговування і технічний стан. Терміни, які описують обслуговування та технічний стан літальних апаратів, включаючи ремонт,

технічне обслуговування та інше. Приклади включають *технічний огляд, регулярний сервіс, потужність двигуна*.

3. Конструкторські розробки та технології. Терміни, що описують розробку літальних апаратів, нові технології, конструкції та матеріали. Приклади включають *аеродинаміка, легкі матеріали, комп'ютерне моделювання*.

4. Авіаційна медицина. Терміни, пов'язані з фізіологічними та медичними аспектами авіації, такі як *гіпоксія* (нестача кисню), *гіпербарія* (дія під підвищеним тиском), *пілот-лікар*.

Ця класифікація допомагає фахівцям в авіації розуміти та використовувати терміни відповідно до конкретного контексту їх застосування.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2

На думку багатьох дослідників, інтернаціоналізація спеціальної термінології зумовлена потребами науково-технічного прогресу, що розсовує національні рамки та виявляє вплив на розвиток мов. Міжфахова лексика в аналізованій терміносистемі представлена термінами двох груп:

1. Терміни, що позначають поняття суміжних із авіацією наукових та науково-прикладних дисциплін, зокрема механіки, фізики, метеорології, геології, хімії, географії тощо. Суміжнофахові терміни функціонують у терміносистемі практично без зміни значень, але виступають її органічною частиною, утворюючи периферійну зону перетину з іншими термінологіями. Це назви фізичних процесів, метеорологічних понять, фізикохімічних характеристик предметів та явищ тощо, наприклад: power, air pressure, local temperature, manoeuvre, vector, course, head wind, heavy precipitation, incident damage, engine failure, readability, visibility та інші.

Міжгалузеві терміни залучаються в авіаційну лексику або у своєму основному значенні, або розвивають нове термінологічне значення або кілька значень, однозначність яких обумовлена термінологічним контекстом (фаховий авіаційний текст). Значну кількість спеціальних одиниць становлять терміни, залучені з інших різних галузей, необхідні для пояснення багатьох явищ, дій і процесів в авіації. Основними когнітивними областями, які постачають терміни для авіації, є: теплова та молекулярна фізика, термодинаміка, акустика, оптика, теоретична механіка, опір матеріалів, практична аеродинаміка, електротехніка, радіоелектроніка.

2. Терміни, які мають кілька значень у різних фахових термінологіях, одне з яких реалізується у фаховій мові авіації, наприклад: track, height, level, landing, approach, zone, change, traffic, impact, ceiling, stand, fix тощо. Зовнішньофахова лексика може зустрічатися у двох або декількох терміносистемах. Міжфахова та зовнішньофахова лексика значна за об'ємом у терміносистемі певної галузі, проте ядром залишається лексика внутрішньофахова, саме вона формує терміносистему. Зовнішньофахова лексика використовується для зв'язку понять, вираження відносин між ними, тлумачення понять, опису матеріалу, експериментів, для оцінки літератури, точок зору, наукових напрямків і виступає у якості слів-організаторів фахових текстів.

РОЗДІЛ 3. Поповнення англійського та українського термінофонду завдяки латинськомовній термінології

3.1. Процес інтеграції латинських термінів до англійської та української мов

Латинська мова має довгу історію впливу на англійську мову. Вплив цей можна поділити на кілька історичних періодів.

Римська доба має велике значення у контексті впливу латинської мови на англійську мову. Цей період, коли Римська Імперія володіла значною частиною Європи, відіграв критичну роль у формуванні лексики та граматики англійської. Римська окупація Британії, яка тривала з приблизно 43 року нашої ери до 410 року, викликала зустріч та взаємодію римської культури та латинської мови з традиціями британських племен. У цей період багато латинських слів та фраз були вперше введені в англійську мову.

Одним з ключових внесків римлян у лексику англійської мови було запозичення численних слів, пов'язаних з технологією та будівництвом [17]. Слова, такі як *colonia* (колонія), *strata via* (вулиця), *vallum* (стіна) і *campus* (табір), стали невід'ємною частиною англійської мови завдяки римському впливу.

Важливо зазначити, що під час римської окупації не тільки слова були запозичені, але і римська культура і технології вплинули на життя та суспільство британців. Цей вплив виявився ключовим у формуванні підґрунтя для подальших змін у мові та культурі, які справедливо можна розглядати як передовіші у світлі розвитку сучасної англійської мови. Таким чином, римська доба відіграла велике значення в процесі інтеграції латинських слів у англійську мову і стала першим кроком у формуванні сучасної лексики та граматики англійської мови.

Християнізація, яка розпочалася в Середньовіччі та тривала протягом багатьох століть, суттєво вплинула на розвиток англійської мови та збагатила її лексику. У цей період латинська мова стала мовою релігійних текстів, обрядів, та

вчення, і це призвело до великої кількості латинських термінів та фраз, які вперше ввійшли в англійську мову завдяки християнству.

Середньовіччя відзначається широким розповсюдженням християнства в Європі. Це релігійне віровчення приносило з собою нову термінологію та поняття, які були розглянуті та засвоєні британцями, іншими європейськими народами та, відповідно, англійцями. Такі слова, як *candela* (свічка), *scrinium* (святиня), *divsbyter* (священник), *episcopus* (єпископ) та *monachus* (чернець) були запозичені із латинської мови для опису релігійних обрядів та інституцій [33]. Ця лексика стала невід'ємною частиною англійської мови і досі використовується в релігійному контексті.

Крім релігійної термінології, християнізація також внесла внесок у розвиток англійської літератури та культури. Завдяки впливу християнства, були створені численні латинські тексти, які надихали англійських поетів та письменників. Ця літературна спадщина включала в себе латинські вирази та фрази, які також знайшли свій шлях до англійської літератури. Загалом, християнізація в Середньовіччі суттєво змінила англійську мову, розширивши її словниковий запас та збагативши її культурну спадщину. Багато латинських слів, які вперше з'явилися завдяки релігійному впливу, досі використовуються в англійській мові, надаючи їй різноманітність та глибину.

У Середньовіччі та Ренесансі латинська мова стала важливим засобом комунікації в галузі науки та освіти. Вплив університетів та навчальних закладів на розвиток англійської мови був значущим. Цей період в історії Європи відзначався активними зв'язками між англійськими вченими та інтелектуалами та їхніми колегами з інших країн, де латинська мова використовувалася для наукових публікацій та спілкування.

Багато англійських учених, які навчалися або викладали в університетах, вели дискусії та дослідження латинською мовою. Наукові праці, у яких вони узагальнювали свої дослідження та висновки, публікувалися також латинською. Це призвело до інтеграції в англійську мову багатьох латинських термінів, які

описували наукові концепції, методи дослідження, технічні поняття та інші аспекти, пов'язані з навчанням і наукою. Спеціалізовані лексичні одиниці, які стали частиною академічної мови, включають терміни, пов'язані з різними галузями науки, такі як астрономія, математика, медицина, філософія та інші. Ці терміни використовуються для точного вираження наукових концепцій та ідей, і вони є невід'ємною частиною наукового дискурсу.

Популярність латинської мови серед вчених і студентів в той час також призвела до створення численних латинських виразів та висловів, які використовуються в академічних текстах, таких як *ad hoc*, *in vitro*, *per se*, *exempli gratia* та багато інших [51, с. 200]. Вони стали невід'ємною частиною наукової та академічної лексики англійської мови.

Таким чином, університети та навчальні заклади стали важливим місцем для інтеграції латинської термінології в англійську мову, забезпечуючи точність та спеціалізований характер мови, яка використовується в галузі науки та освіти. Римська доба в історії англійської мови відіграла важливу роль у впливі латинської термінології. Перший значущий етап цього впливу наступив під час римської окупації багатьох територій, включаючи Британію. Багато з тих, хто жили в Римській Британії, приймали латинську мову і стали використовувати її у спілкуванні та повсякденному житті. Ця латинізація британської мови призвела до запозичення великої кількості слів і фраз з латинської мови.

Слова, які знайшли свій шлях до англійської мови під час римської доби, включають поняття, пов'язані з архітектурою, інженерією, військовою справою та багатьма іншими сферами. Крім слів, римська культура та технології також залишили свій слід в англійській мові [49, С. 71–79]. Системи вимірювань, подібні до римських, призвели до запозичення слів, таких як *pound* (фунт) та *mile* (миля), які стали стандартними одиницями вимірювань в англійській мові. Ця римська спадщина збереглася в англійській мові і досі є частиною нашого словникового запасу, надаючи їй багатий історичний контекст та різноманіття.

Вплив римського права на англійську мову є надзвичайно важливим. Багато термінів і понять з римського права стали невід'ємною частиною юридичної термінології англійської мови. Це стало особливо актуальним у розвитку англійської юридичної системи та законодавства. Під час римського впливу на англійську мову були запозичені та впроваджені різні юридичні концепції та терміни. Наприклад, слова *lex* (закон), *judex* (суддя), *testamentum* (заповіт), *causa* (справа), *injuria* (правопорушення) та багато інших стали невід'ємною частиною юридичної мови англійської мови. Ці терміни використовуються для опису різних аспектів правових понять, процедур, та правопорушень [43].

Вплив римського права також сприяв формуванню юридичної термінології у різних галузях права, включаючи цивільне право, кримінальне право, сімейне право та інші. Запозичення римських юридичних термінів в англійській мові сприяло точності та однозначності виразу правових концепцій, що є важливим аспектом юридичного мовлення. Це також вказує на величезний вплив римського права на розвиток юридичної науки та практики в англосовних країнах. Отже, вплив римського права на англійську мову створив багатий лексичний шар, який досі є невід'ємною частиною юридичної термінології та сприяє розумінню правових питань та процедур.

Вплив латинської медицини на англійську мову був вкрай важливим, особливо в контексті розвитку медичної термінології. Латинська мова стала фундаментом для багатьох медичних термінів та понять, які використовуються в англійській мові.

Медицина завжди була науковою галуззю, і латинська мова була загальноприйнятою мовою науки в Середньовіччі та Ренесансі. Багато англійських лікарів та науковців навчалися та публікували свої роботи латинською мовою. Це призвело до інтеграції багатьох латинських термінів у медичний лексикон англійської мови.

Серед таких латинських термінів, що стали невід'ємною частиною медичної термінології в англійській мові, можна відзначити такі:

- *corpus* (лат. *corpus*) – тіло;
- *cerebrum* (лат. *cerebrum*) – мозок;
- *oculus* (лат. *oculus*) – око;
- *os* (лат. *os*) – кістка або рот;
- *pulmo* (лат. *pulmo*) – легені;
- *arteria* (лат. *arteria*) – артерія;
- *vena* (лат. *vena*) – вена;
- *ren* (лат. *ren*) – нирка;
- *hepar* (лат. *hepar*) – печінка;
- *dentis* (лат. *dentis*) – зуб.

Ці та багато інших латинських термінів використовуються в медичній практиці для точного та одноманітного опису органів, структур, процесів та захворювань. Вони також допомагають лікарям та науковцям з усього світу спілкуватися та обмінюватися медичною інформацією.

Цей вплив латинської медицини підкреслює важливість точності та стандартизації мови в медичній галузі, щоб забезпечити належний рівень якості та безпеки в медичних діагнозах та процедурах.

Латинська мова залишила слід у лексиконі англійської мови, додаючи їй багато фраз та термінів, що використовуються і до сьогодні (див. табл. 1.).

Третій етап запозичення латинських слів у англійську мову відбувся під час періоду Відродження, коли було запозичено численні слова з латинських джерел, пов'язаних з наукою та літературою.

Деякі з цих слів в англійській мові зберегли свою форму без значних змін, вилучивши безпосередньо з латинської. Інші лексеми пройшли складний шлях через інші мови, перш ніж увійшли в англійську. Проте головне – це те, що всі ці слова мають латинське походження.

Кожне запозичене слово з часом видозмінюється під впливом процесів, які відбуваються в мові

Слово латиною	Сучасне англійське слово	Переклад
Cista	Chest	Скриня для зберігання
Pondo	Pound	Фунт
Moneta	Mint	Монетний двір, карбувати монети для обміну
Uncia	Ounce	Унція
Millia	Mile	Миля
Discum	Dish	Страва
Vinum	Wine	Вино
Pirum	Pear	Груша
Pipere	Pepper	Перець
Butyrum	Butter	Масло
Persicum	Peach	Персик
Prunum	Plum	Слива
Caseus	Cheese	Сир
Ponto	Punt	Плоскодонка (човен)
Portus	Port	Порт, пристань, місто

Ось кілька прикладів латинських слів, які трансформувалися в англійській та активно використовуються до нашого часу:

- *fact* (від лат. *factum*) – факт;
- *tower* (від лат. *turris*) – вежа;
- *comedy* (від лат. *comodia*) – комедія;
- *tragedy* (від лат. *tragoedia*) – трагедія;
- *angel* (від лат. *angelus*) – посланець.

Також існують інші англійські слова латинського походження, які потрапили в мову завдяки літературі та зберегли свою форму без істотних змін:

- *autograph* – автограф;
- *excursion* – екскурсія;
- *alibi* – алібі;
- *memorandum* – меморандум;
- *jurisprudence* – юриспруденція;
- *veto* – вето;
- *minimum* – мінімум;
- *maximum* – максимум;
- *formula* – формула;
- *animal* – тварина;
- *inertia* – інерція;
- *medium* – середовище, умова;
- *vortex* – вир, вихор;
- *magnanimity* – великодушність;
- *memory* – пам'ять, спогад;
- *locution* – вираз, ідіома;
- *efficient* – ефективний, умілий;
- *igneous* – вогняний, вогневий;
- *accurate* – точний;
- *latent* – прихований.

Крім іменників та прикметників, в англійській також є дієслова з латинської мови:

- *to abhor* – відчувати відразу;
- *to add* – додавати;
- *to absolve* – прощати, відпускати (гріху);
- *to discriminate* – розрізняти, відрізняти;
- *to collide* – зіштовхуватися.

Ці слова свідчать про вплив латинської мови на формування сучасної англійської лексики та культури.

На відміну від української авіатерміносистеми, англійська система використовує складені композити та словосполучення для формування літерних абревіатур. Наприклад, *S/N [signal-to-noise (ratio)]* подає відношення сигналу до шуму. Також у англійській термінології можуть використовуватися словосполучення, один із компонентів яких виражений складним словом, наприклад, *UAS [upper airspace]* означає *верхній повітряний простір*, а *tdw [tons deadweight]* – *повна вантажопідйомність у тоннах* [8, с .27].

Для перекладу таких утворених термінів перекладачам доводиться відновлювати вихідне словосполучення та знаходити відповідники в українській мові, використовуючи калькування. У деяких випадках українська абревіатура може бути еквівалентом до англійської абревіатури, наприклад, *cbcm [cubic centimetre]* – *кубічний сантиметр – см³*, або *cbm [cubic metre]* – *кубічний метр – м³*. Проте важливо враховувати, що одна з літер у скороченні може бути скороченням сполучника або прийменника.

У багатьох випадках англійські абревіатури можуть фігурувати поряд із термінами, і перекладачам слід включити їх у текст перекладу. Але іноді відповідники для англійських абревіатур у вигляді літерних скорочень можуть бути відсутніми в українській мові. У таких випадках використовують описовий переклад, де пояснюють семантику абревіатури.

Омоакроніми, які моделюються на основі словосполучень, де один з компонентів є конкатенацією, можуть бути відтворені українськими термінами, що відображають їхню семантику, або залишитися літерними, якщо їхні складові не мають адекватних або загальноприйнятих літерних відповідників.

Це явище пояснюється тим, що акроніми, завдяки своєму подібному до звичайних слів вигляду, добре вписуються в мову прийому та легко запам'ятовуються. Вони розглядаються як особливі образні символи, які відрізняються від звичайних скорочень, і, отже, привертають увагу, сприяючи більш швидкому засвоєнню.

Таким чином, українська авіатерміносистема збагатилася англійськими за походженням аббревіатурами, такими як *LORAN* [*long range air navigation system*] – система дальньої радіоаеронавігації, *ICAO* [*International Civil Aviation Organization*] – Міжнародна організація цивільної авіації, і *IATA* [*International Air Transport Association*] – Міжнародна асоціація повітряного транспорту.

Англійська авіатерміносистема має різноманітні види усічень завдяки аналітичному характеру мови. Один з таких видів – апокопа, коли для утворення аббревіатури використовуються перші три-чотири букви слова. В українській мові цей спосіб не так популярний, тому в перекладі англійських аббревіатур еквівалентом, без врахування графічного оформлення аббревіатури, зазвичай виступає повна форма розшифрованого терміна. Наприклад, *aux* [*auxiliary*] перекладається як *допоміжний*, *cor* [*correction*] – як *корекція*, *pil* [*pilot*] – як *пілот* і т. д. [4, с. 588].

Це явище пояснюється тим, що акроніми, завдяки своєму подібному до звичайних слів вигляду, добре вписуються в мову прийому та легко запам'ятовуються. Вони розглядаються як особливі образні символи, які відрізняються від звичайних скорочень, і, отже, привертають увагу, сприяючи більш швидкому засвоєнню.

Англійські авіаційні аббревіатури найчастіше утворюються шляхом усічення до трьох-чотирьох літер одного з компонентів термінологічного словосполучення. Наприклад, *APP* скорочується від *approach control office*, а *PROP* від *propeller aircraft*. При перекладі таких аббревіатур перекладачеві необхідно враховувати, що усічення може стосуватися як першого, так і останнього компонента словосполучення. Наприклад, *ACCID* перекладається як *notification of an aircraft accident*.

Також існує продуктивний метод утворення авіаційних аббревіатур за допомогою еліптичного усічення. Цей спосіб полягає в видаленні окремих голосних і приголосних зі слова, що може легко відновлюватися. Наприклад, *PS* від *pieces*, а *KTS* від *knots*.

Іноді еліптичне усічення впливає на складні слова. Наприклад, *WPT* скорочується від *waypoint*. Українська мова, навпаки, зазвичай використовує повну форму слова або словосполучення як еквівалент. Наприклад, *tkof* перекладається як злітання, *att* – як увага, *AWY* – як повітряна траса, і *OVCD* – як доставлено не за призначенням.

Деякі англійські аббревіатури мають покажчик множини, які виникають за допомогою еліптичного усічення. Наприклад, *PS* представляє кількість місць, і *KTS* означає вузли (порівняно з *KT* – вузол).

У випадках, коли усічення зачіпає лише один з компонентів словосполучення, розшифрування вихідної форми англійського терміна стає складнішим. Наприклад, *PLN* скорочується від *flight plan*, і перекладчик повинен використовувати еквівалент, який виражений словосполученням, як *план польоту*. Так само, *AMD* від *amendment to forecast* перекладається як *корективи до прогнозу*.

Передача аббревіатур, які складаються з повного слова з буквеним скороченням в препозиції, має свої особливості. Зазвичай, при перекладі відновлюється вихідне словосполучення. Наприклад, *I-beam* перекладається як *двотаврова балка*, *C-wing* як *крило з вуглецевого матеріалу* і *Y-axis* як *поперечна вісь (повітряного судна)*. Деякі аббревіатури можуть також включати знаки-символи для додаткового позначення, як це вказано в прикладах, таких як *X-ray* або *Z-time* [14, С. 634–644].

Зазвичай буквене скорочення має препозиційний характер, але іноді зустрічаються випадки постпозиційного буквеного скорочення. Наприклад, *g* може входити до складу понад сорока термінів-словосполучень, таких як *anti-g capability*, *high-g cockpit*, *1-g lift*, *zero-g dive* і багато інших. У перекладі кожного такого терміна інтерпретація вимагає індивідуального підходу, пояснення і конкретизації значення. Наприклад, *anti-g equipment* перекладається як *протиперевантажувальне спорядження*, і *1-g roll* означає *бочка в прямолінійному горизонтальному польоті*.

Здебільшого для перекладу цих абревіатур використовується описовий підхід з використанням основного компонента, який зазвичай є ключовим та найбільш репрезентативним для терміна, як у прикладі *high-g cockpit*, де переклад включає в себе інформацію про тип кабіни та її призначення [8].

Абревіатури зі знаками-моделями, такими як *U-*, *Y-*, *T-*, *V-*, та *A-*, залишаються незмінними при перекладі. Наприклад, *U-shaped* перекладається як *U-подібний*, *Y-section* як *Y-подібний переріз*, *T-tail* як *T-подібне хвостове оперення* й т. д. Ці абревіатури є одиничними символами, що представляють конкретні форми або структури.

У випадку абревіатур із знаком-моделлю *X-* (наприклад, *X-planform* або *X-wing*), *X-* постає як базовий елемент, що розкриває значення терміна. Переклад таких абревіатур часто включає інформацію про форму чи структуру, пов'язану зі знаком-моделлю. Наприклад, *X-wing* може бути перекладений як *X-подібне крило*.

У відповідь на ці абревіатури, українським відповідником є повне термінологічне словосполучення, яке чітко відображає значення абревіатури. Наприклад, *U [wind vector]* перекладається як *вектор швидкості вітру*, і *V [airspeed vector]* означає *вектор повітряної швидкості*.

Знаки-моделі, такі як *U-*, *Y-*, *T-*, *V-*, *A-*, допомагають ідентифікувати конкретні форми та структури в авіаційній термінології та залишаються без змін при перекладі для збереження їхнього семантичного значення.

Специфічний сектор включає абревіатури, які сформовані шляхом скорочення термінів, що в загальному мовленні використовуються як загальноживані слова. Наприклад: *dist* в абревіатурі означає *distance*, тобто *дистанцію*, *ORDY* становить *ordinary*, тобто *звичайний*, *tkt* відповідає *ticket*, тобто *квиток*, *INTS* походить від *intense*, або *сильний*, *інтенсивний*, *INTST* визначає *intensity*, тобто *інтенсивність* і т. д. Українська авіатерміносистема зазвичай не містить абревіатури для такої лексики.

Деякі аббревіатури збігаються за написанням із загальноновживаними словами, але в авіаційній терміносистемі вони використовуються в якості термінів. Наприклад, *FOG concept* містить ініціальне скорочення першого компонента *finger-on-glass concept*, що означає принцип сенсорного управління індикатором і не пов'язано з терміном *fog*, який означає *туман* [15, С. 74–81].

Омонімія може виникнути в аббревіатурах як для міжгалузевих, так і внутрішньогалузевих термінів. Наприклад, *CC* може вказувати на *flight closed* (*рейс укомплектований*), *central control* (*центральний пульт керування*) або *compass course* (*компасний курс*). Також *CB* може вказувати на *circuit breaker* (*автомат захисту мережі*) або *cumulonimbus* (*купчасто-дощові хмари*).

Подібна омонімія існує і серед аббревіатур, що складаються з одиничних символів. Наприклад, *V* може вказувати на *variable* (*змінний*) або *visibility* (*видимість*), *C* може представляти *call* (*виклик*) або *cargo* (*вантажний*), *C* також може вказувати на *Celsius* (градуси Цельсія), *cirrus* (*перисті хмари*), *compass* (*компас*), або *coulomb* (*кулон*).

Для розрізнення омонімів-символів використовують додаткові цифрові та буквені індекси. Наприклад, *V2* вказує на *take-off safety speed* або *безпечна швидкість злету*, тоді як *Va* відповідає *design manoeuvring speed* або *розрахункова швидкість маневрування*. Українським відповідником служить термінологічне словосполучення, яке докладно розкриває значення аббревіатури. Для ефективного перекладу подібних аббревіатур необхідно враховувати широкий контекст [10, с. 73].

Омонімія, зокрема внутрішньогалузева термінологічна полісемія, може ускладнювати вибір перекладу. Наприклад, *P/L* може мати два значення: *payload* (*корисний вантаж*) і *комерційне завантаження; платний вантаж*, тоді як *G* може означати *ground* (*заземлення, «земля»*) і *земний; наземний*. Деякі аббревіатури можуть бути полісемічними, а інші вміщувати омонімічні одиниці, створені на основі різних субстратів.

На рівні однієї аббревіатури може спостерігатися як полісемія, так і омонімія. Наприклад, *M* може вказувати на *measure* (міра, розмір, критерій), *mechanical* (механічний, машинний), *modulus* (модуль, коефіцієнт), *bending moment* (згинальний момент), *magnetic* (магнітний), *marker (beacon)* (маркерний радіомаяк), *mass* (маса), *model* (модель, зразок), *molecular weight* (молекулярна вага), *mother spacecraft* (КА-носій), *Mach number* (число Маха). Для досягнення точного перекладу часто необхідно вивчати ширший контекст [15, С. 74–81].

Розпізнавання термінів може бути ускладнене через варіативність у вираженні аббревіатур. Наприклад, *PL* може становити *programming language* (мова програмування) або *please* (будь ласка), *PL* також указує на поняття мінімальна висота прольоту перешкод, тоді як *A*, *ACFT*, *A/C*, *acft* і *arcft* в науковому обігу всі належать до повітряного судна. Незважаючи на різний спосіб написання, аббревіатури *W/B* і *W.B.* є скороченням для терміна *waybill* і мають один відповідник українською мовою – транспортна накладна. Також *MF* і *mf* – скорочення для *medium frequency* і також мають один відповідник – середня частота і *CC* і *Cc* – скорочення для *cirrocumulus* і перекладаються як перисто-купчасті хмари. Наприклад, *M* і *m* можуть подавати першу літеру терміна *modulus*, який може вказувати на модуль у одному контексті і коефіцієнт в іншому [51, с. 200].

Для розрізнення аббревіатур можуть використовувати нахил, крапку, або поєднання великих і малих літер. Наприклад, *WD* вказує на *word* (слово), тоді як *W/D* відповідає *wind direction* (напрямок вітру), *WB* може означати *weather bureau* (метеобюро), тоді як *Wb* вказує на *weber* (вебер, Вб), *VA* може бути кінець зв'язку (код зв'язку), або *Vice-Admiral* (віце-адмірал), або *Virginia* (Вірджинія), *UT* може вказувати на *universal time* (всесвітній [гринвіцький середній] час), тоді як *Ut* відповідає *Utah* (Юта). Важливо не плутати аббревіатури, які графічно подібні, але вказують на різні терміни або їхні компоненти.

При перекладі англійських авіаційних термінів українською мовою необхідно враховувати такі моменти:

а) частина термінів, що мають міжнародний характер, відтворюється в українській мові шляхом транслітерації і не потребує перекладу: *antenna* – антена, *composite* – композит, *briefing* – брифінг;

б) деякі терміни мають прямі відповідники в українській мові і відтворюються відповідними еквівалентами: *hydrogen* – водень, *tailplane* – горизонтальне хвостове оперення;

в) частина термінів при перекладі зазнає калькування, тобто перекладу за допомогою українських слів і виразів, що дослівно відтворюють слова й вирази англійської мови: *data base* – база даних, *flying field* – льотне поле;

г) у випадку, коли словник не дає прямого відповідника англійського терміна, перекладач вдається до описового перекладу, що точно відтворює зміст іншомовного слова у даному контексті: *trailing edge* – заднє ребро крила, *carbon-fibrereinforced plastic* – пластик, армований склотканиною, *wet wing* – крило з вбудованими пальними баками, *wing airfoil* – аеродинамічна поверхня крила.

При перекладі скорочень необхідно враховувати:

а) англійське скорочення може відтворюватися еквівалентним українським скороченням: CAD (computer-aided design) – САПР (система автоматизованого проектування), SSR (secondary surveillance radar) – ВОРЛ (вторинний оглядовий радіолокатор), APU (auxiliary power unit) – ДСУ (допоміжна силова установка), ATS (air traffic service) – ОПР (обслуговування повітряного руху), IMS (instrument meteorological conditions) – ПМУ (приладні метеорологічні умови);

б) відтворення англійського скорочення відбувається методом транслітерації: ARTRAC (Advanced Real-Time Range Control) – перспективна система управління «Артрак» з автоматичним перетворенням в реальному масштабі часу одержуваних при радіосупроводі сигналів, FORTRAN (Formula Translation) – процедурна алгоритмічна мова «Фортран», NOTAM code – код NOTAM; частина аббревіацій відтворюється зі збереженням літерного коду англійської мови: SAR (search and rescue) – SAR (пошук і рятування), RPL

(repetitive flight plan) – RPL (повторюваний план польоту), OAS (obstacle assessment surface) – OAS (поверхня оцінки перешкод);

в) може відбуватися пряме запозичення з англійської в українську мови, у такий спосіб відтворюються марки літальних апаратів (B737-200, ATR-42, DC-8-54), авіаційних двигунів (RTM322, TRE331-14, JT15D-4), пілотажно-навігаційного обладнання (AN/AC182, LRN500, ASR360);

г) передача англійського скорочення може відбуватися методом транскрибування, наприклад: EAGLE (Elevation Angle Guidance Landing Equipment) – глісадний посадковий радіомаяк «ІГЛ» з управлінням за кутом місця;

д) відтворення англійського скорочення може відбуватися описовим шляхом. Такий спосіб перекладу повинен повністю відобразити технічну сутність скорочення, наприклад: WIDE (Wide-angle Infinity Display Equipment) – призначена для наземних тренажерів ширококутна система представлення візуальної інформації про повітряну обстановку, що надходить від ЕОМ. Існують загальні закономірності перекладу текстів авіаційної тематики, насичених галузевою термінологією. У той час як основна трудність перекладу художньої прози полягає в необхідності інтерпретації намірів автора, тобто у відтворенні не лише зовнішніх фактів, але й у збереженні психологічних і емоційних елементів, закладених у тексті, завдання, що стоїть перед перекладачем науковотехнічного тексту, який позбавлений емоційності, виявляється іншою – точно передати думку автора, лише за можливості зберегти особливості його стилю. Для того щоб правильно зрозуміти науково-технічний текст авіаційної тематики, необхідно знати авіабудування і пов'язану з ним англійську термінологію. Окрім цього, для правильного відтворення змісту тексту українською мовою необхідно знати відповідну українську авіаційну термінологію і добре володіти українською літературною мовою загалом.

Отже, латинська мова є активним джерелом поповнення авіаційної термінології.

3.2. Активність та обсяг поповнення термінофонду

Активність та обсяг поповнення термінофонду в латинській мові в галузі авіації можуть бути обмеженими, але латинська мова залишається важливою для створення та розробки термінології, особливо в наукових, технічних та медичних аспектах авіації.

Латинська мова в авіації та суміжних галузях грає важливу роль і є невід'ємною частиною традицій та наукових стандартів. Її використання існує вже століттями і має декілька вагомих причин. Латинська мова та авіаційна інженерія: Латинська мова відіграє вирішальну роль у точному описі технічних характеристик літальних апаратів та їхніх компонентів. У сучасних авіаційних інженерних програмах та документації вона допомагає уніфікувати та узгодити термінологію для забезпечення розуміння та безпеки в процесі проектування, виробництва і експлуатації літаків. У медицині, особливо в медичній аеронавтиці, латинська мова використовується для створення міжнародно визнаних та стандартизованих термінів, що описують фізіологічні та медичні процеси. Це є критично важливим в аспекті безпеки польотів та здоров'я льотного персоналу. У пілотажних навчальних програмах, де точність та розуміння критичних інструкцій мають вирішальне значення для безпеки, латинська мова є засобом забезпечення зрозумілості та однозначності команд та процедур. Важливість латинської мови полягає і в тому, що вона є загальноприйнятою мовою для спілкування між фахівцями з авіації з різних країн. Це допомагає уникнути непорозумінь і забезпечити міжнародний стандарт в авіаційній термінології [51, с. 200].

Латинська мова виявляє вплив і в міжнародній сфері авіації через свою активну роль у створенні міжнародних стандартів та нормативів. Особливо важливою стала інтеграція латинської термінології в документи та правила, розроблені Міжнародною організацією цивільної авіації (ІКАО), яка є головною міжнародною авіаційною організацією.

ІКАО використовує латинську мову для стандартизації термінів та понять, що використовуються в авіаційній промисловості та регулюють цивільну авіацію у всьому світі. Це забезпечує єдність та зрозумілість у комунікації між авіаційними організаціями, державами та авіаційними фахівцями з різних країн.

Латинські терміни в міжнародних стандартах дозволяють забезпечити однакове тлумачення і реалізацію норм і правил у різних куточках світу. Це важливо для забезпечення безпеки польотів та уніфікації підходів до авіаційної діяльності.

Латинська мова має значущий вплив на наукові дослідження та інновації в авіаційній галузі. Вона допомагає створити єдиний та міжнародно визнаний набір термінів для нових відкриттів та технологій, що використовуються в авіації. Використання латинської мови дозволяє створити терміни, які є точними та однозначними. Це важливо в наукових та технічних галузях, де необхідна чітка комунікація. Латинська мова використовується як міжнародний стандарт у наукових публікаціях та документації. Це дозволяє науковцям та фахівцям з усього світу розуміти та спілкуватися на одній мові, сприяючи глобальній співпраці та обміну знаннями. Використання латинських термінів у наукових дослідженнях сприяє збереженню культурної та історичної спадщини. Багато термінів мають вікову історію та докладні визначення. Терміни, сформовані за латинськими правилами, є стійкими та надійними в часі. Вони не піддаються модним змінам або впливам різних мовних трендів.

Включення латинської мови в навчальні програми вищих навчальних закладів та авіаційних училищ має ряд важливих переваг та значення для студентів, особливо тих, які обирають професійний шлях в авіації. Латинська мова надає студентам можливість оволодіти точною та професійною термінологією, яка використовується в авіаційній галузі. Це сприяє зрозумінню та коректному використанню термінів, що є важливим для успішної кар'єри в авіації. Латинська мова є міжнародно визнаною мовою у наукових та технічних галузях, включаючи авіаційну інженерію. Знання латинської термінології допомагає студентам спілкуватися та співпрацювати з фахівцями з усього світу.

Вивчення латинської мови допомагає студентам зберегти та поважати культурну спадщину авіації. Багато термінів мають глибокі історичні корені, і їх збереження важливе для розуміння сучасної авіаційної галузі. Знання латинської мови дозволяє студентам спілкуватися з колегами та фахівцями з інших країн, що є надзвичайно важливим у глобальному світі авіації.

Збереження спадщини у сфері авіації включає в себе використання латинської мови для документування та опису старовинних літальних апаратів та методів. Латинська мова допомагає зберегти історію авіації та пов'язані з нею досягнення. Багато перших літальних апаратів та піонерських авіаційних методів були описані або названі за допомогою латинських слів. Використання латинської мови в контексті старовинних апаратів і методів допомагає зберегти традиції та цінності авіаційної історії. Вона нагадує про коріння та важливість попередніх досягнень для подальшого розвитку галузі. Латинська мова є міжнародно визнаною мовою в наукових та технічних галузях. Її використання в описах старовинних авіаційних об'єктів робить цю інформацію доступною для всього світу та сприяє співпраці в збереженні спадщини. Вивчення латинської мови та її застосування у збереженні авіаційної спадщини може бути частиною освітніх програм для тих, хто цікавиться історією авіації. Це допомагає студентам краще розуміти та цінувати дорогу спадщину галузі [52, с. 189].

Отже, використання латинської мови у збереженні спадщини авіації допомагає зберегти історію та цінності цієї галузі для майбутніх поколінь та світової спільноти.

Загалом, латинська мова в авіації залишається важливою, і її термінофонд може поповнюватися новими термінами залежно від розвитку галузі, технічних інновацій та потреби в точній термінології.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3

Одну з найчисельніших груп іншомовної лексики в європейських мовах утворюють латинські за походженням лексеми. Аналіз питань входження латинської лексики в українську літературну мову подано як у спеціальних лінгвістичних працях, так і в розвідках, які стосуються характеристики запозичень.

Словник сучасної англійської мови – це комплексне поєднання різних елементів, що накладаються один на одного протягом всієї історії мови і вступають у різні відносини один з одним. Англійська структура словника змінюється як з часом, так і з будь-якою мовою. Багато слів, які раніше використовувалися, зникли з сучасної мови, тому що змінилися умови життя, або тому, що їх місце займали інші слова, які використовувалися. Правда, англійська лексика, яка є однією з найширших серед світових мов, містить величезну кількість слів іноземного походження.

У XV–XVII ст. латинська мова була популярна в Західній Європі, яка була мовою Церкви і науки, а в XV ст. ця мова почала вивчатися в українських школах. Зокрема, у Києво-Могилянській академії та Братській школі, латинська мова була однією з головних тем. Популяризація латинської мови також сприяла перекладам творів грецьких філософів, таких як Аристотель, Платон і Ксенофонт, чії ідеї знайшли готові відповіді у свідомості і серцях прогресивних людей того часу. Хоча пізніше вона втратила свої позиції, але як і грецька мова вона була джерелом постачання до європейських мов, включаючи українську.

РОЗДІЛ 4. Використання можливостей системи Mentor для перевірки знань з латинськомовної термінології як джерела поповнення англійського та українського термінофонду авіації

Виконуючи роль освітнього навчального середовища, система онлайн-навчання Moodle (в ХАІ – це Mentor) має добре розвинені інструменти організації контролю знань. Одним з найпопулярніших контрольних вимірювальних інструментів системи Moodle є Тест (Test).

Тест складається з упорядкованого списку питань, вибраних із банку питань, і має єдину оцінку, що розраховується як виважена сума оцінок питань. Наявність великої кількості налаштувань дозволяє створювати тести, що відповідають різним цільовим потребам викладача.

При підготовці тестів потрібно здійснити декілька етапів роботи:

- наповнити банк питань;
- створити тест та налаштувати параметри його проходження;
- зв'язати тест з банком питань.

Необхідність наповнення спочатку банку питань, а потім переходу до тесту пов'язана з тим, що працюючи з банком питань розробник одразу складає розроблені питання по категоріях, тим самим готує фундамент для подальшого укладання різних тестів.

Важливо створити категорії, які відповідають темам, а також додати до кожної такої категорії інші підкатегорії, які відповідатимуть різним рівням складності питань або різним типам питань. Це необхідно зробити для того, щоб в подальшому можна було згенерувати тест, який буде охоплювати, по-перше, весь матеріал, по-друге, дозволить скласти тести різного рівня складності, по-третє, реалізувати рівномірний розподіл тестових завдань в кожному варіанті для кожного користувача.

Після створення категорій в банку питань створюються самі тестові завдання. Це можна здійснити двома шляхами: додаванням кожного окремого питання у відповідній категорії або підготувати питання за шаблоном (прості

типи питань) і завантажити їх в банк.

Після того, як завдання в банку питань створено, а параметри проходження тесту налаштовано, потрібно, умовно кажучи, «зв'язати» тест із банком питань.

Для цього в тест додаються випадкові питання з банку, вказавши з якої категорії і яку кількість питань. Важливо пильнувати щоб в категорії було не менше, а бажано набагато більше питань, ніж додається до тесту. Чим більша кількість питань в категорії, тим більше різних варіантів зможе згенерувати система для користувачів.

За кожне питання можна встановлювати різну кількість балів. Також треба вказати максимальну кількість балів за весь тест. Система дозволяє редагувати текст питань навіть тоді, коли вони вже додані до конкретного тесту, більше того, навіть після проходження студентами (у разі виявлення помилки в тексті питання чи друкарської помилки). Після того, як студенти вже почнуть проходити тест, структуру тесту вже не можна буде змінити (ні видалити питання, ані додати нові питання до цього тесту). Редагувати структуру тесту можна, якщо видалити всі спроби студентів.

- Система Mentor виконує автоматичну перевірку питань всіх типів (крім питання типу «есе»). В цьому випадку оцінка за тест буде отримана після ручного оцінювання викладачем цих відкритих питань. Оцінка за тест виводиться автоматично і викладач бачить її негайно після завершення спроби, а користувач у разі відповідного налаштування тесту. За необхідності можна переоцінити питання тесту. Для цього потрібно відкрити перегляд спроби користувача та виконати відповідні дії.

Результати тестувань у вигляді оцінок чи відповідей на кожне питання можна завантажити в файли декількох форматів (xlsx, csv, html, json, ods, pdf), а також можна отримати статистику по результатах та якості складеного тесту.

4.1. Створення тестових питань з використанням шаблону

1. Першим кроком виконання завдання за темою роботи були підготовлені тестові питання трьох типів:

- багатоваріантне питання (з однією правильною відповіддю);
- на визначення відповідності;
- правильно/неправильно.

Всі питання були відповідно згруповані та додані до створеного документу MS Word *Тести Волошин.docx*. Для зручності подальшого використання вмісту створеного файлу питання кожного типу були відформатовані певним чином, правильні відповіді виділено курсивом. Приклади оформлення питань наведені на Рис. 1–3, повний перелік питань наведено у Додатку А.

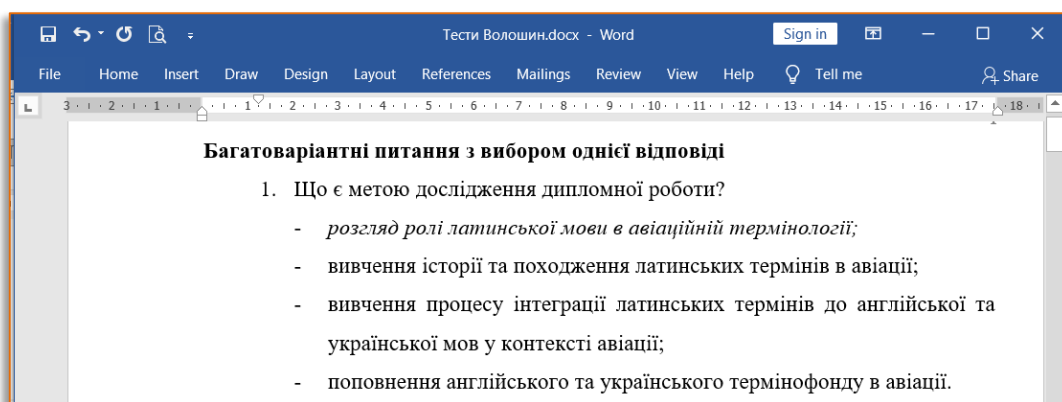

Рис. 1 Приклад оформлення багатоваріантного питання з вибором однієї відповіді

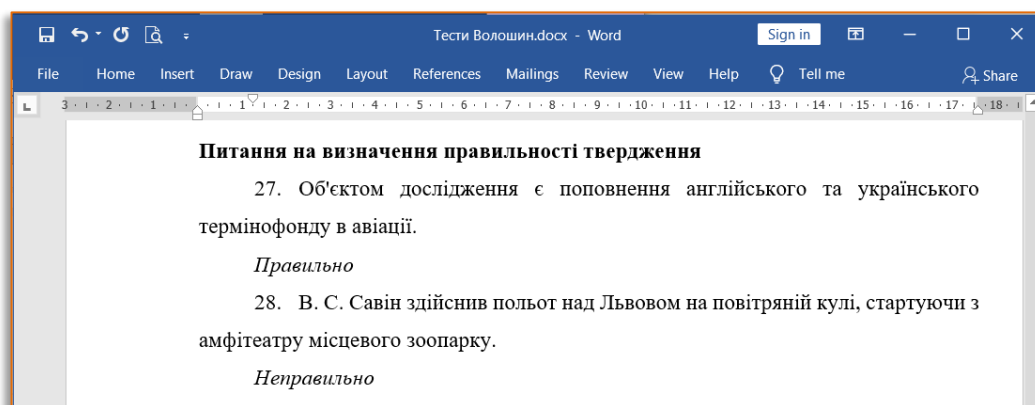

Рис. 2 Приклад оформлення питання на визначення правильності твердження

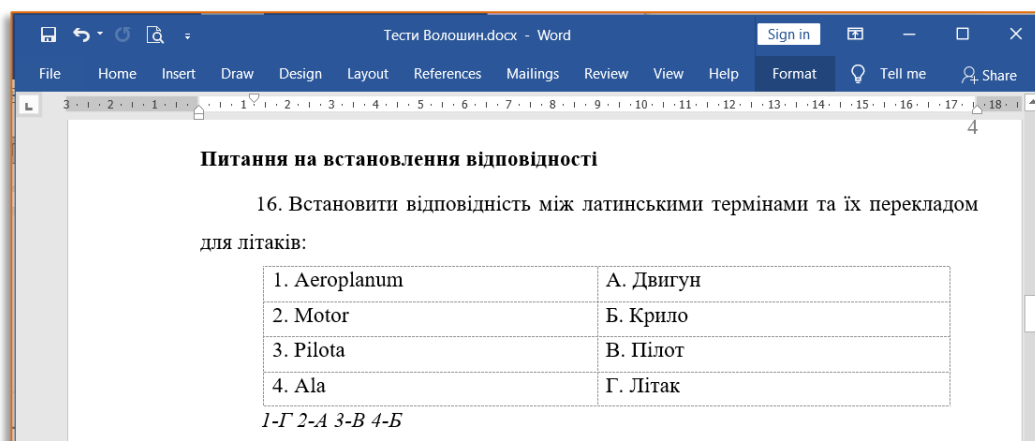

Рис. 3 Приклад оформлення питання на встановлення відповідності

2. Далі необхідно було завантажити у текстовому редакторі MS Word файл із шаблоном (*XML_for_Moodle_Test_with_Image.dot*). Цей файл було відкрито, видалено його вміст за збережено з ім'ям *Test Волошин.docx*.

3. У файл *Test Волошин.docx* було скопійовано вміст файлу з тестовими питаннями.

4. У шаблоні знаходяться стандартні стилі для визначення тексту питання (тип питання), правильних та неправильних відповідей та коментарів (Рис. 4).

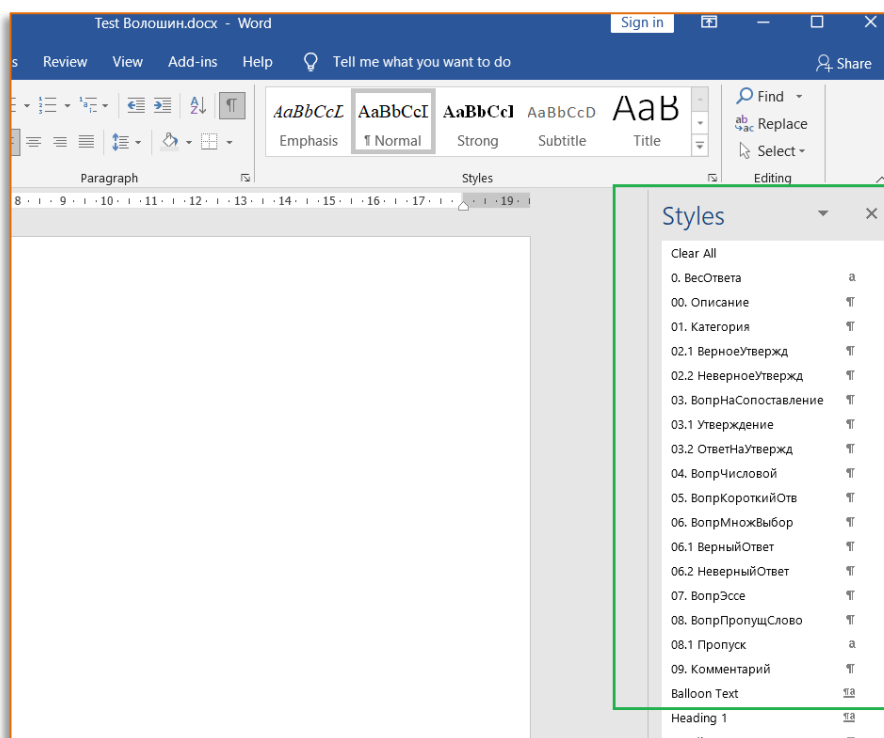

Рис. 4 Перелік стилів шаблону

5. Для багатоваріантних питань (з однією правильною відповіддю) виділяємо текст питання та застосовуємо стиль *06. ВопрМножВыбор*; для правильної відповіді обираємо стиль *06.1 ВерныйОтвет*, а для неправильної – *06.2 НеверныйОтвет* (Рис. 5).

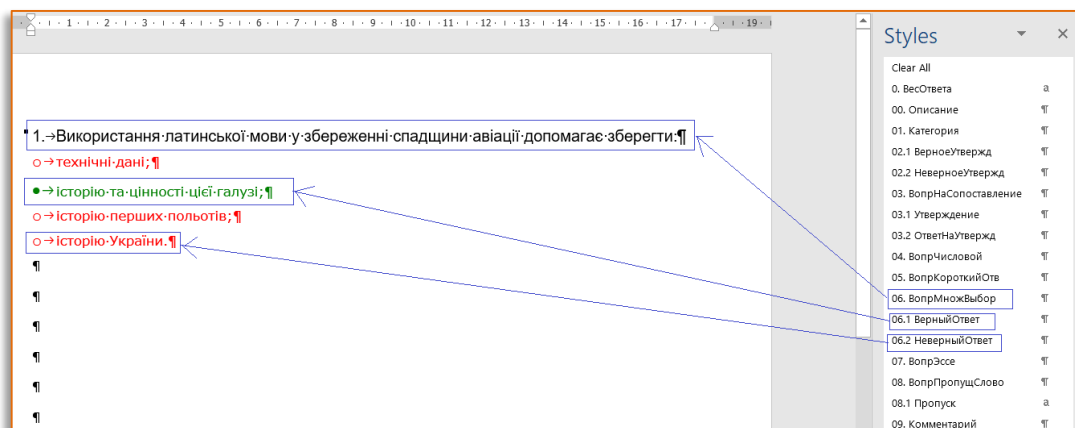

Рис. 5 Застосування стилів шаблону для багатоваріантного питання

6. Для питань на визначення правильності твердження робимо так: якщо твердження є правильним, то застосовуємо стиль *02.1 ВерноеУтвержд*, якщо ні – *02.2 НеверноеУтвержд*, для коментарів обираємо стиль *09 Комментарий* (Рис. 6).

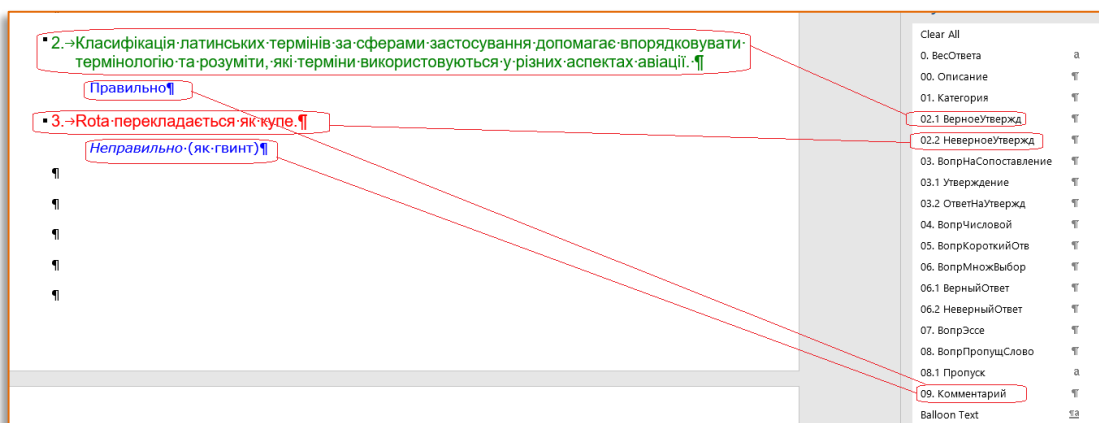

Рис. 6 Застосування стилів шаблону для питання правильно/неправильно

7. Для питання на визначення відповідності необхідно значення тверджень та відповідей на них розташувати одне за одним згідно зазначених відповідей та застосували такі стилі: для тексту питання – *03. ВопросСопоставление*, для твердження – *03.1 Утверждение*, а для відповіді на твердження – *03.2 ОтветНаУтвержд* відповідно (Рис.7).

2. → Встановити відповідність між латинськими дієсловами та їх перекладом:

1. To abhor	А. Прощати, відпускати
2. To add	Б. Розрізняти, відрізняти
3. To absolve	В. Відчувати відразу
4. To discriminate	Г. Додавати

I-B-2-Г-3-A-4-Б

To abhor

To add

To absolve

To discriminate

Відчувати відразу

Додавати

Прощати, відпускати

Розрізняти, відрізняти

- 0. ВесОвета a
- 00. Описание ¶
- 01. Категория ¶
- 02.1 ВерноеУтвержд ¶
- 02.2 НеверноеУтвержд ¶
- 03. ВопрНаСопоставление ¶
- 03.1 Утверждение ¶
- 03.2 ОтветНаУтвержд ¶
- 04. ВопрЧисловой ¶
- 05. ВопрКороткийОтв ¶
- 06. ВопрМножВыбор ¶
- 06.1 ВерныйОтвет ¶
- 06.2 НеверныйОтвет ¶
- 07. ВопрЭссе ¶
- 08. ВопрПропущСлово ¶
- 08.1 Пропуск a
- 09. Комментарий ¶
- Balloon Text ¶
- Heading 1 ¶

Рис. 7 Застосування стилів шаблону для питання на відповідність

8. Для того, щоб отримати структуровані за типами питань категорії необхідно до назв груп застосувати стиль 01. Категорія (Рис. 8).

Латинськомовна термінологіка в авіації (Волошин А.А.) / Багатоваріантне питання

1. Що є метою дослідження дипломної роботи?

- розгляд ролі латинської мови в авіаційній термінології
- вивчення історії та походження латинських термінів в авіації
- вивчення процесу інтеграції латинських термінів до англійської та української мов у контексті авіації
- поповнення англійського та українського термінофонду в авіації

Латинськомовна термінологіка в авіації (Волошин А.А.) / Питання на відповідність

16. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для літаків:

Aeroplantum	Літак
Motor	Двигун
Pilota	Пілот
Ala	Крило

Латинськомовна термінологіка в авіації (Волошин А.А.) / Питання Правильно-Неправильно

27. Об'єктом дослідження є поповнення англійського та українського термінофонду в авіації

28. В. С. Савін здійснив подвиг над Львовом на повітряній кулі, стартуючи з амфітеатру місцевого зоопарку

Комерсант Мароновиц здійснив

Рис. 8 Додавання стилю Категорія

9. Перевіримо на коректність форматування питань, відповідей до них та коментарів у файлі за допомогою надбудови у MS Word (Рис. 9).

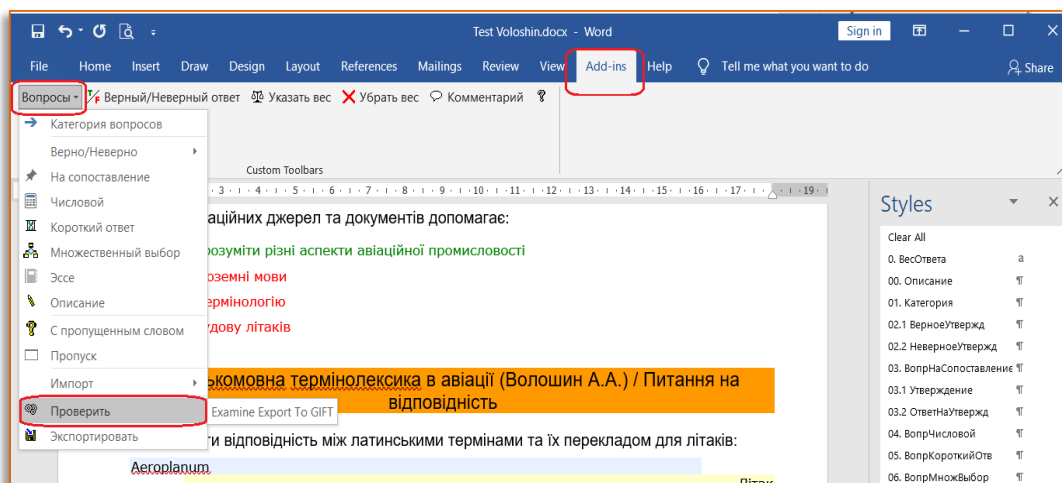

Рис. 9 Перевірка форматування файлу питань

Оскільки все було виконано без помилок, отримали відповідний результат (Рис. 10).

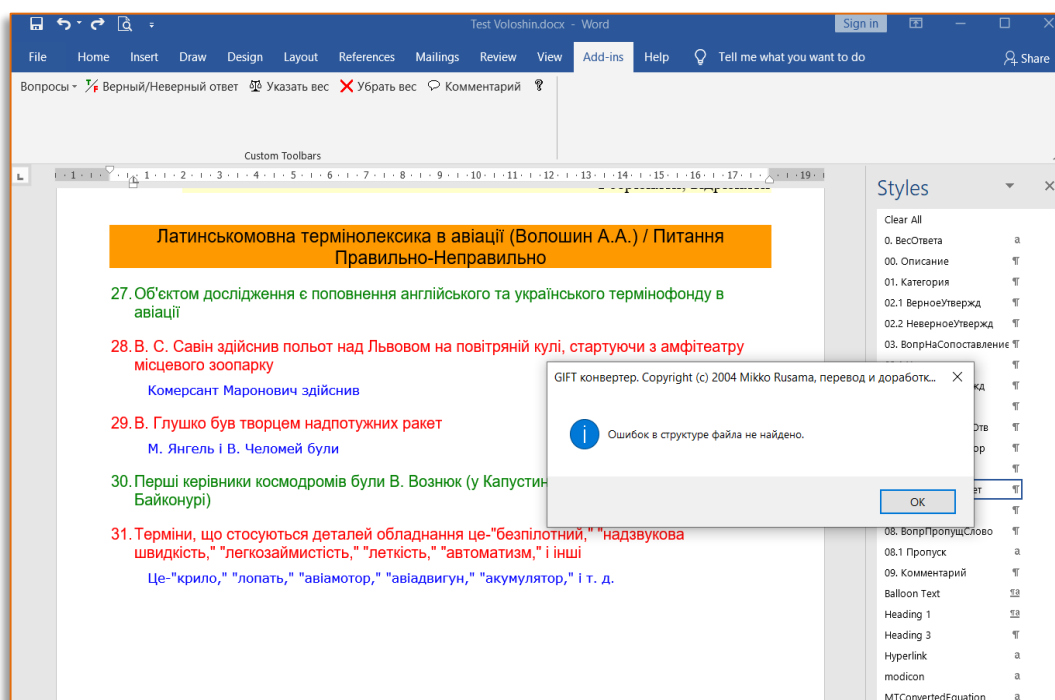

Рис. 10 Результат перевірки структури файлу питань

10. Підготовлений документ з питаннями будемо використовувати для створення файлу у форматі xml, який можна експортувати у банк питань системи Moodle. Для цього необхідно закрити всі інші документи MS Word та в надбудові у меню *Вопрос* обрати пункт меню *Экспортировать* (Рис. 11).

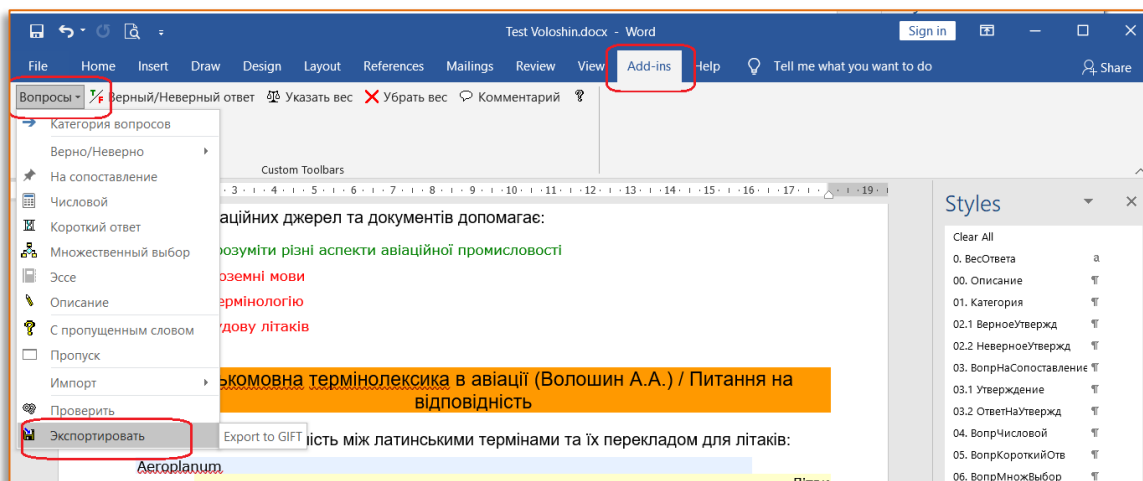

Рис. 11 Створення файлу з розширенням xml

4.2 Імпорт файлу з розширенням xml у банк питань у системі Moodle

1. На головній сторінці курсу в правому нижньому кутку вікна браузера в блоці *Керування* необхідно розкрити список *Банк питань* та обрати пункт *Імпорт* та перейти за цим посиланням (Рис. 12).

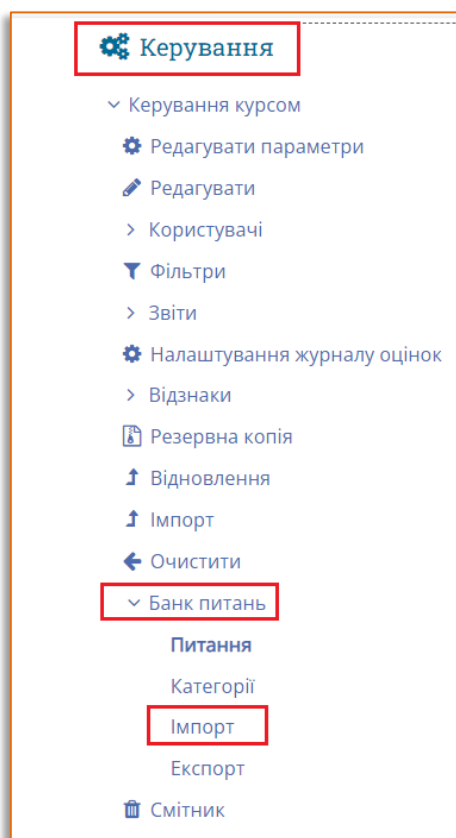

Рис. 12 Список Банк питань

2. На сторінці, що відкриється треба перейти на вкладинку *Категорії* та вибрати зі списку ім'я батьківської категорії (*Типове для Спец. част. до ДР магістра (тести)*). Далі заходимо на вкладинку *Імпорт*, обираємо формат файлу *Moodle XML – формат*, додаємо необхідний файл (*Test Voloshin.MoodleXML.xml*) і натискаємо кнопку *Імпорт* (Рис. 13).

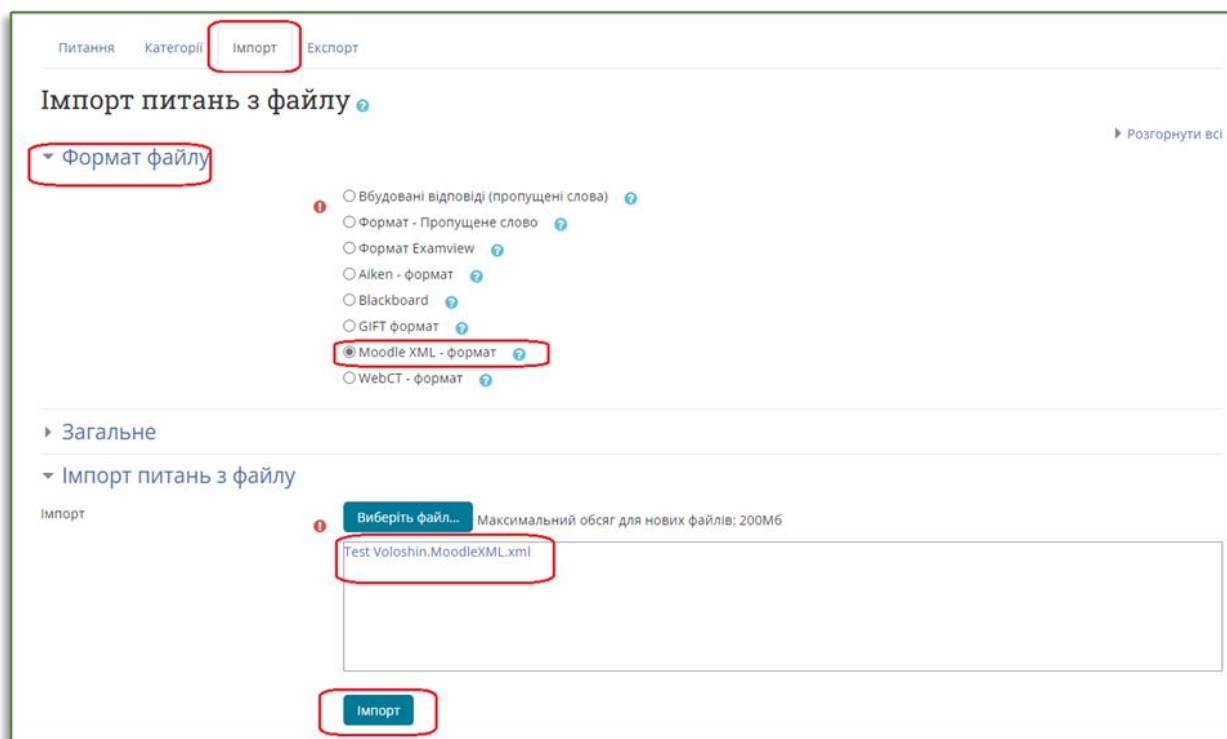

Рис. 13 Визначення параметрів імпортування файлу

Результатом імпорту файлу буде створена структура категорій з доданими питаннями (Рис. 14).

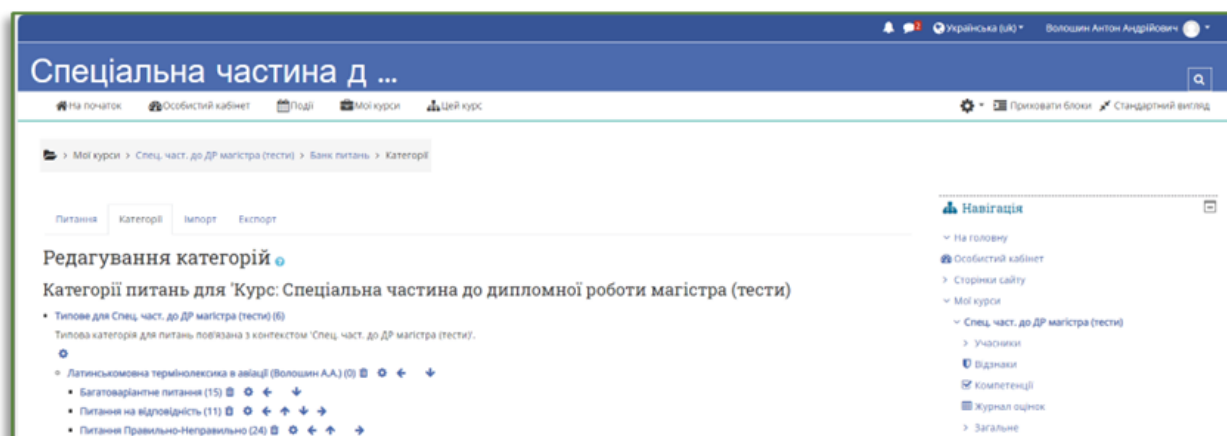

Рис. 14 Додавання питань до категорії

4.3. Створення тестового завдання у системі Mentor

До курсу «Курс: Спеціальна частина до дипломної роботи магістра (тести) (khai.edu)» на Mentor було додано елемент *Тест*, виконано його наповнення та налаштування параметрів. Це дозволить провести тестування за створеними питаннями.

4.3.1. Додавання елемента *Тест*

1. На головній сторінці курсу переходимо у режим редагування (Рис. 15).

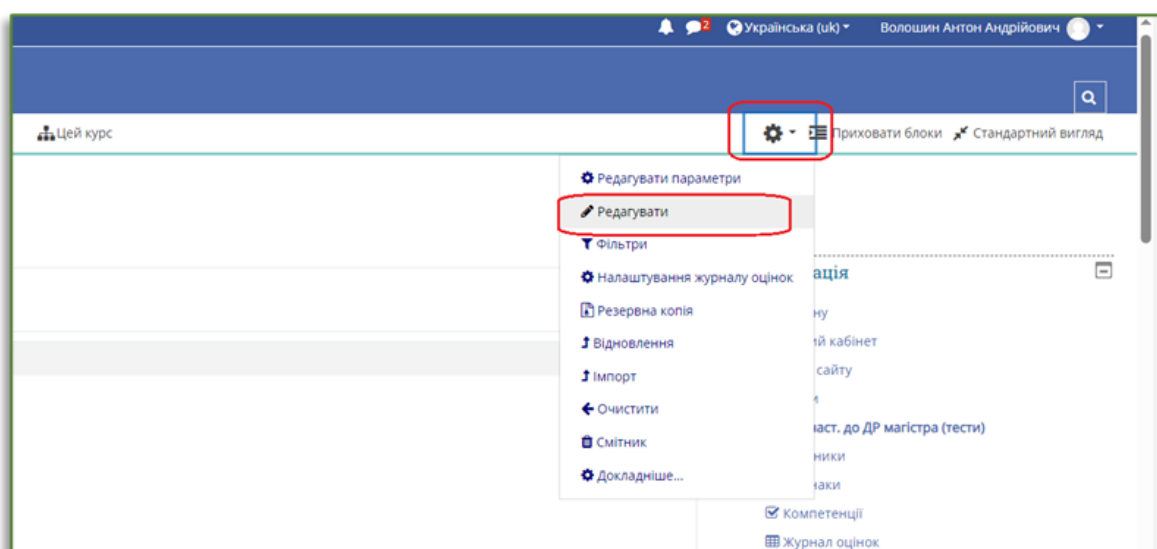

Рис. 15 Перехід до режиму редагування

2. Обираємо необхідну категорію, переходимо за посиланням *Додати діяльність або ресурс* (Рис. 16) та вибираємо діяльність *Тест* (Рис. 17).

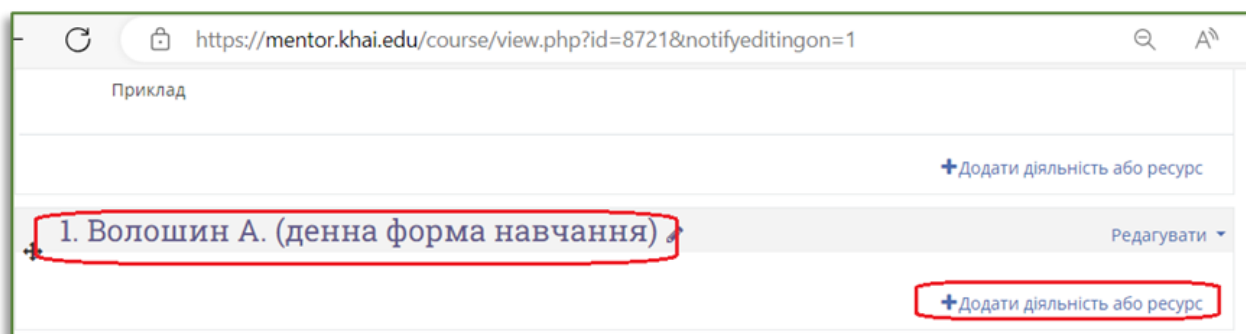

Рис. 16 Додавання діяльності або ресурсу до обраної категорії

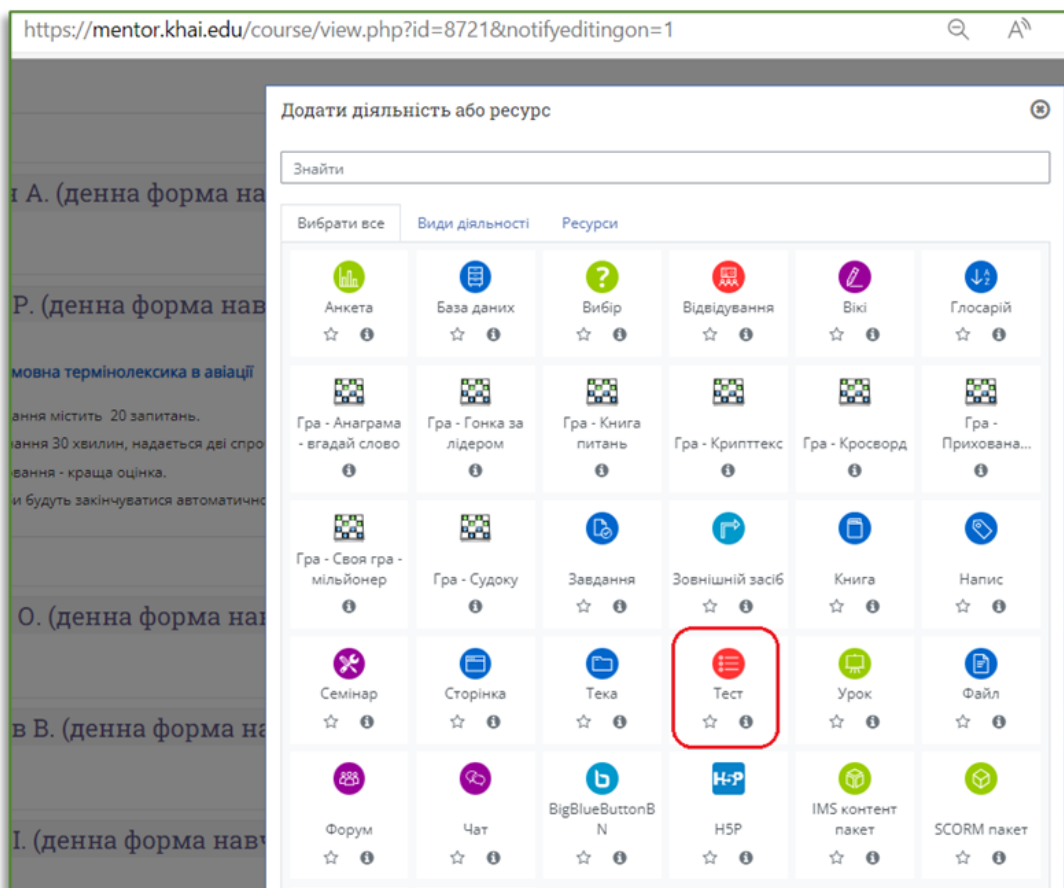

Рис. 17 Вибір діяльності або ресурсу для додавання

3. Заповнюємо відповідні текстові поля з назвою та описом тесту, обираємо опцію *Показувати опис на сторінці курсу* (Рис. 18).

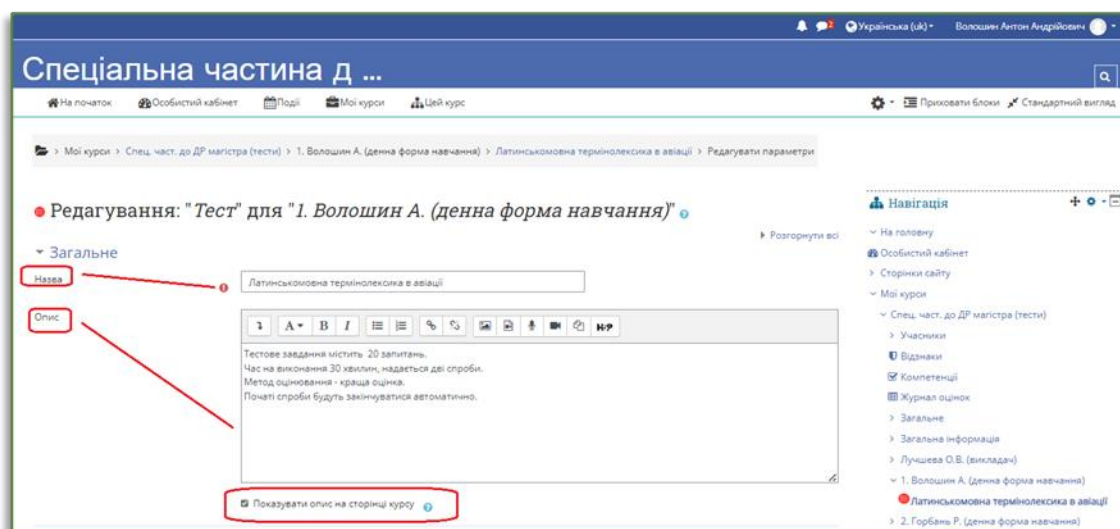

Рис. 18 Додавання назви та опису створюваного тесту

4. Встановлюємо час початку та завершення тестування, його обмеження в часі, а також яким чином будуть зараховуватися відповіді по закінченні часу для проходження тесту (Рис. 19).

Вибір часу

Почати тестування: 1 December 2023 12:12 Включити

Завершити тестування: 1 February 2024 12:12 Включити

Обмеження в часі: 30 хвилин(а) Включити

Коли час спливає: Початі спроби будуть закінчуватися автоматично

Рис. 19 Налаштування параметрів часу тесту

5. Кількість дозволених спроб обмежуємо двома, а остаточною оцінкою буде *Краща оцінка* за результатами спроб. Доречно кожне питання тестового завдання розміщати на новій сторінці. Для того, щоб не було механічного запам'ятовування розташування правильних відповідей обрано опцію *Випадковий порядок відповідей*. Оцінку та коментар до відповідей можна отримати після відправлення всього тесту (Рис. 20).

Оцінка

Категорія оцінки: Без категорії

Прохідний бал: 0,00

Дозволено спроб: 2

Метод оцінювання: Краща оцінка

Макет

Нова сторінка: Кожне запитання Розподілити зараз

Показати додаткове...

Поведінка питань

Випадковий порядок відповідей: Так

Яка поведінка питання: Після відправлення всього тесту

Рис. 20 Налаштування параметрів *Оцінка*, *Макет* та *Поведінка питань* тесту

6. Параметри перегляду тесту налаштуємо таким чином, щоб безпосередньо після спроби та після закриття тесту можна було побачити саму спробу, дізнатися, чи була відповідь на кожне питання правильною, отриману кількість балів, саме правильну відповідь та загальний відгук (Рис. 21).

Непосередньо після спроби

- Спроба
- Чи відповідь правильна
- Балів
- Коментарі для окремих питань
- Правильна відповідь
- Загальний відгук

Після закриття тесту

- Спроба
- Чи відповідь правильна
- Балів
- Коментарі для окремих питань
- Правильна відповідь
- Загальний відгук

Рис. 21 Налаштування параметрів тесту

Наступним обов'язковим кроком є або вибір збереження: *Зберегти та повернутися до курсу*, *Зберегти й показати* або взагалі скасувати всі попередні дії щодо налаштування тесту натисканням на кнопку *Скасувати*.

4.3.2. Наповнення тесту питаннями

1. Ресурс *Тест*, який був створений та налаштований, є порожнім (Рис. 22).

Мої курси > Спец. част. до ДР магістра (тести) > 1. Волошин А. (денна форма навчання) > Латинськомовна термінологіка в авіації

Латинськомовна термінологіка в авіації

Тестове завдання містить 20 запитань.
Час на виконання 30 хвилин, надається дві спроби.
Метод оцінювання - краща оцінка.
Початі спроби будуть закінчуватися автоматично.

Метод оцінювання: Краща оцінка.

Жодного питання не було додано

Редагувати тест

Повернутися до курсу

Рис. 22 Вміст створеного тесту

Наступним кроком було наповнення тесту питаннями. Для цього на головній сторінці курсу переходимо за посиланням *Редагувати тест* (Рис. 23).

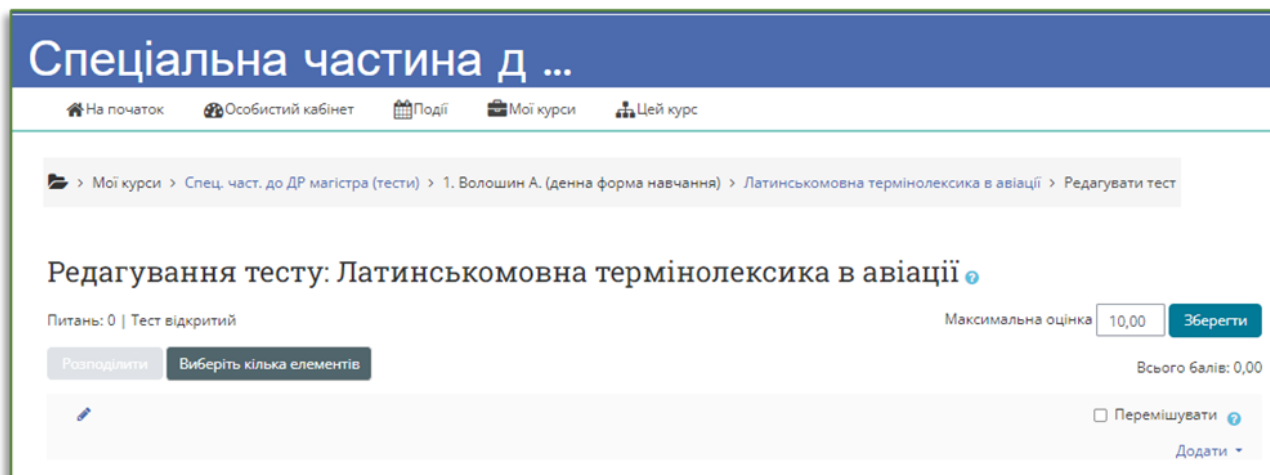

Рис. 23 Сторінка для редагування тесту

2. Визначаємось з максимальною оцінкою, налаштовуємо тест так, щоб щоразу, коли він виконується, порядок запитань в цьому розділі перемішувався випадково. Додаємо необхідну кількість випадкових питання з обраної існуючої категорії (Рис. 24).

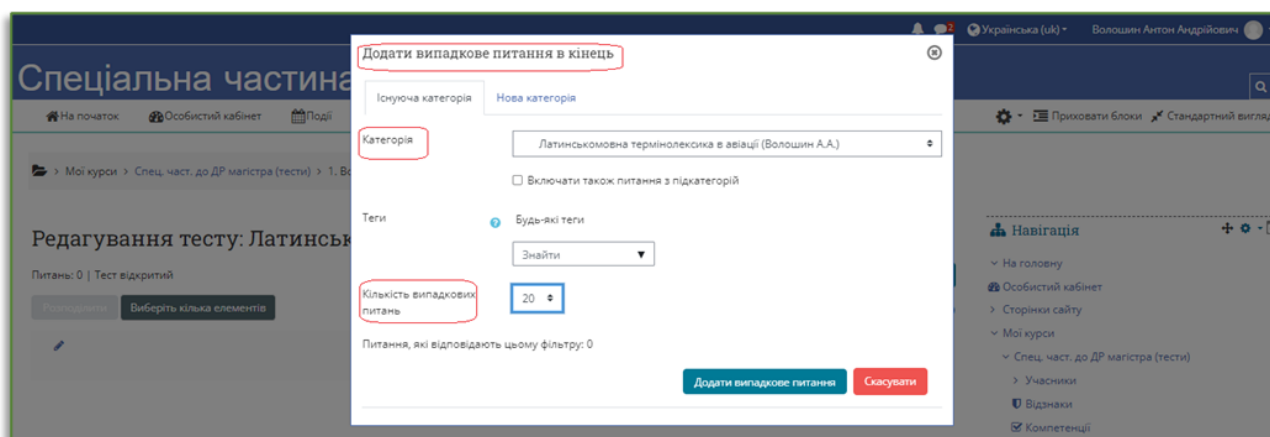

Рис. 24 Додавання питань до тесту

Кожне додане випадкове питання можемо переглянути, видалити або змінити максимальну оцінку за нього (Рис. 25). Перехід за посиланням (*див. питання*) дає можливість перейти до банку питань у обрану категорію.

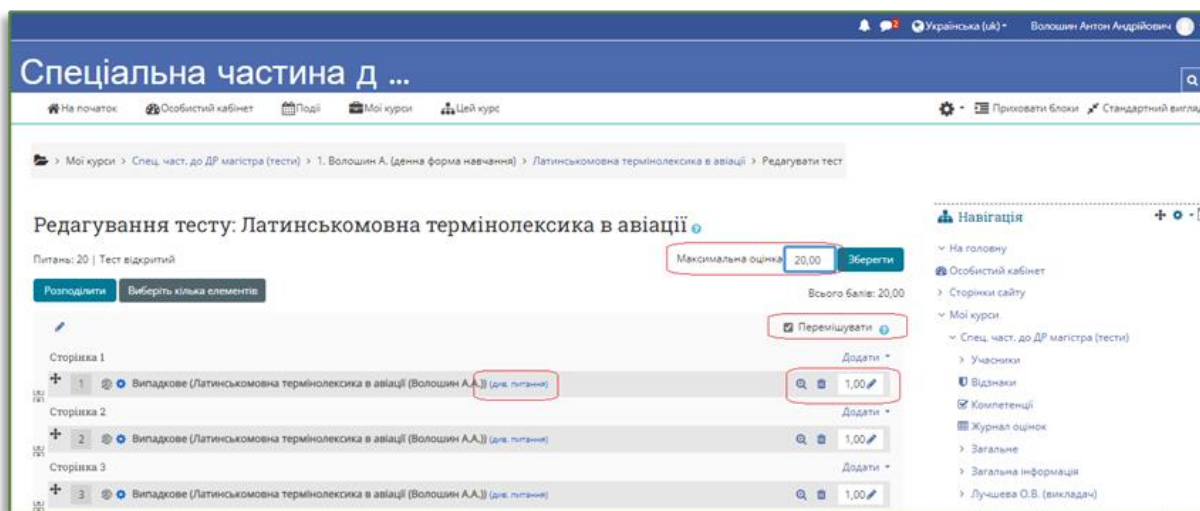

Рис. 25 Можливості редагування тестових питань

Результатом виконання вище описаних дій є заповнений питаннями та налаштований на роботу тест. Для підтвердження його працездатності продемонструємо сам процес спроби тестування.

4.3.3. Перегляд спроби виконання тестового завдання

Проходження тесту дозволено у термін, який зазначено у налаштуваннях та продубльовано в описі тесту, та впродовж вказаного часу. Тестування починається переходом за посиланням *Почати тестування* (рис. 26).

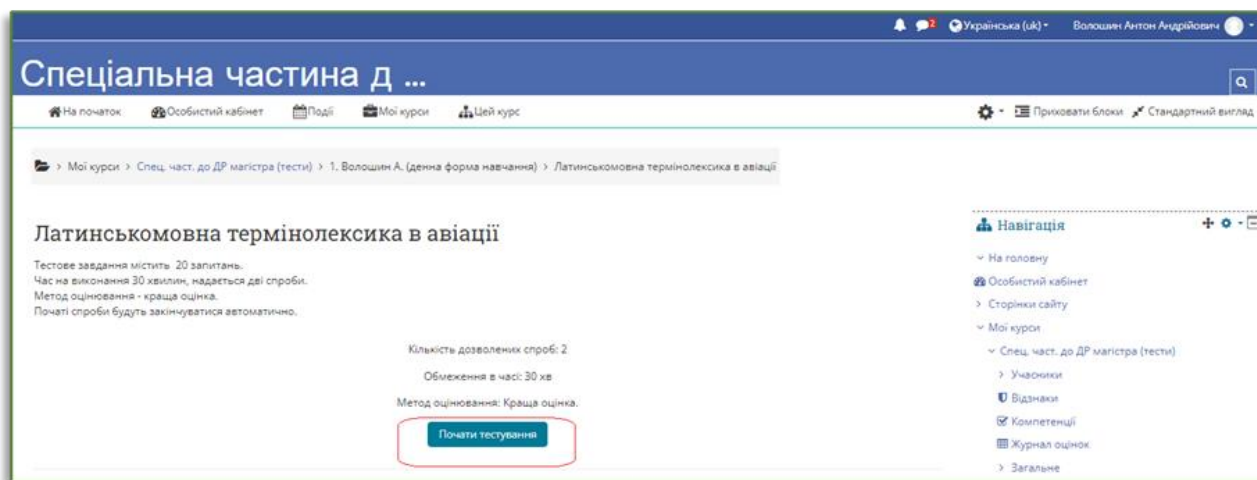

Рис. 26 Перехід до тестування

На екрані отримуємо попередження щодо обмеження в часі тестування та необхідність підтвердження почати спробу (Рис. 27).

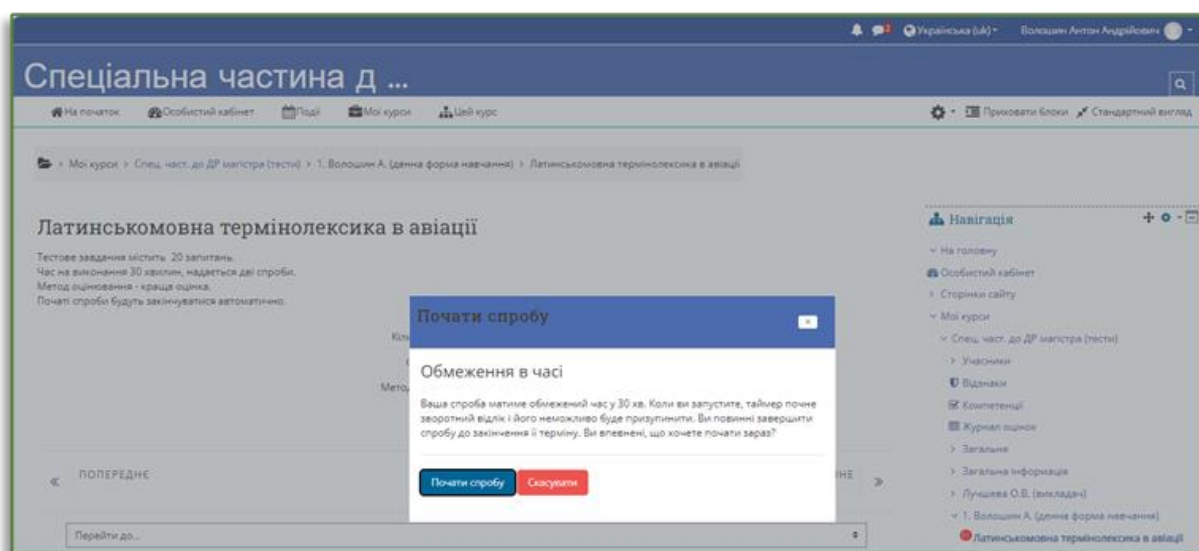

Рис. 27 Підтвердження початку спроби

В процесі тестування на екрані бачимо зміст питання з можливістю дати на нього відповідь в залежності від його типу, роботу таймера, який показує скільки лишилося часу до закінчення спроби. Праворуч розташована панель питань, на якій можна побачити їх кількість та з яким саме з них наразі працює користувач. Перехід по тесту налаштований так, що існує можливість повертатися до вже переглянутих питань навіть якщо відповідь не була обрана.

Кожне питання тесту можна відмітити або редагувати. Перехід за посиланнями *Наступна сторінка* або *Попередня сторінка* виконують навігацію по тесту. Також користувач може завершити спробу на будь-якому етапі тестування або розпочати нову спробу, виконавши перехід за відповідними посиланнями (Рис. 28).

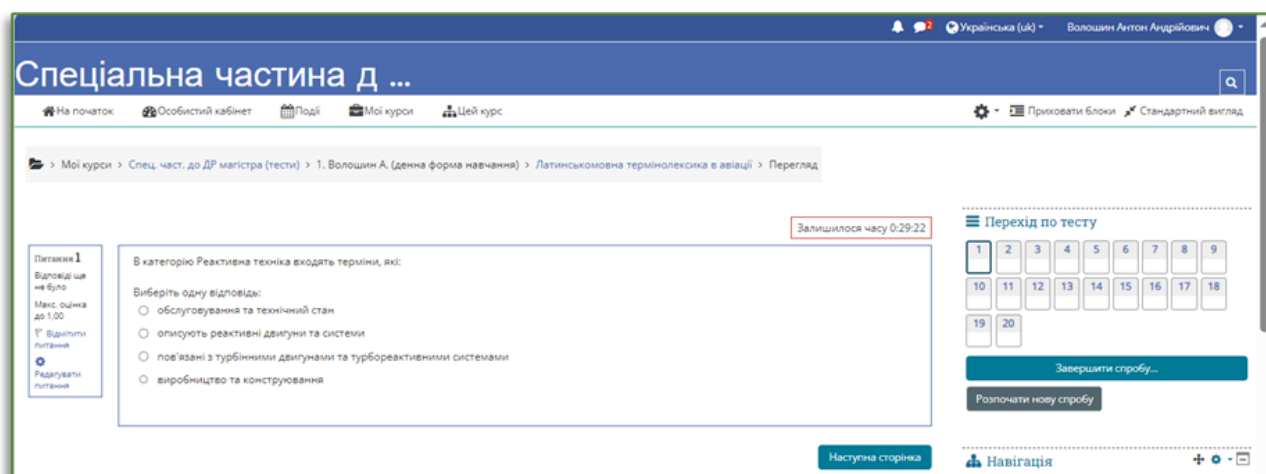

Рис. 28 Вигляд початку спроби

Питання, на які була отримана відповідь, відмічаються сірим кольором, що дуже зручно для користувача, оскільки можна оцінити, як діяти під час, що залишився та скільки питань ще не опрацьовано (Рис. 29).

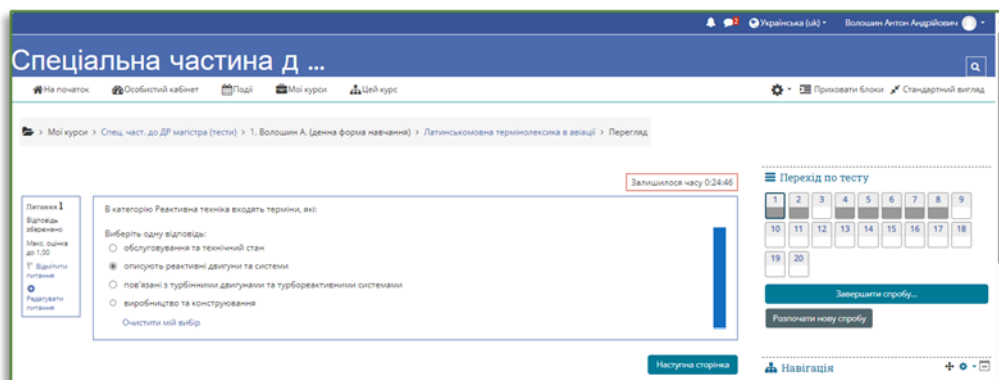

Рис. 29 Процес роботи з тестовим завданням

Після завершення спроби на екрані отримуємо її результат, де для кожного питання буде вказано статус *Відповідь збережено* або *Відповіді ще не було* (Рис. 30).

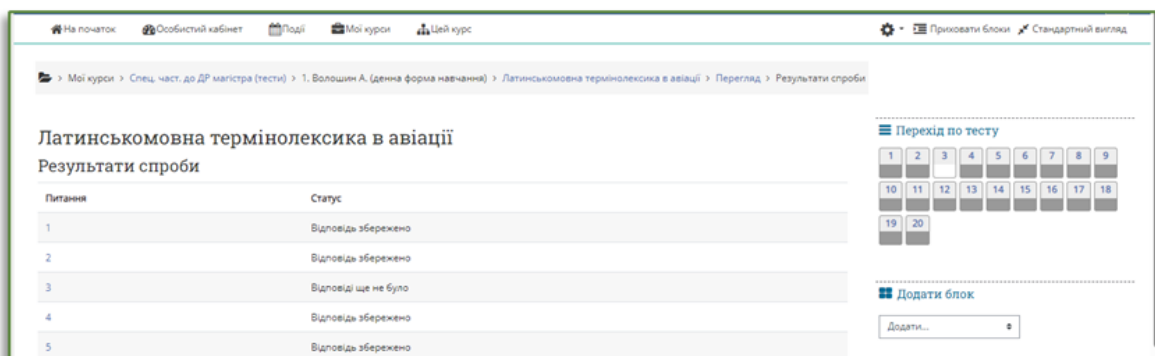

Рис. 30 Перегляд результату спроби

На цьому етапі роботи з тестовим завданням ще існує можливість *Повернутися до спроби* та продовжити спробу (якщо час, який відведено та тест не вичерпано) або *Відправити все та завершити* (Рис. 31).

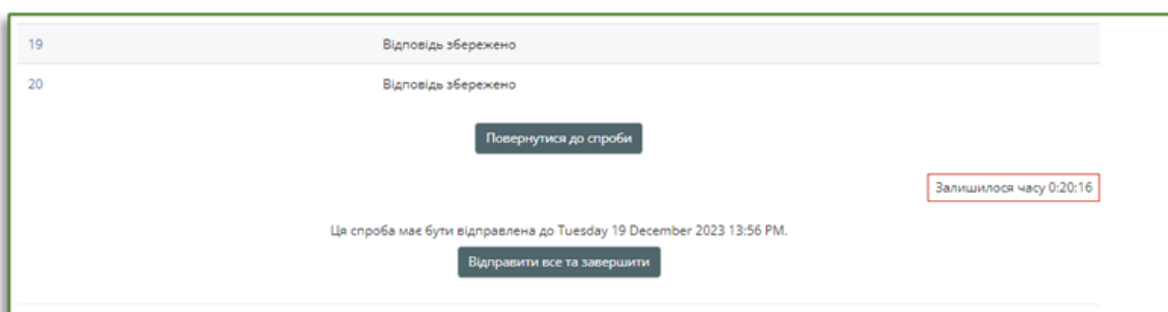

Рис. 31 Можливості роботи з тестовим завданням

Перехід за посиланням *Відправити все та завершити* остаточно завершує спробу після додаткового підтвердження відправки відповідей на перевірку (Рис. 32).

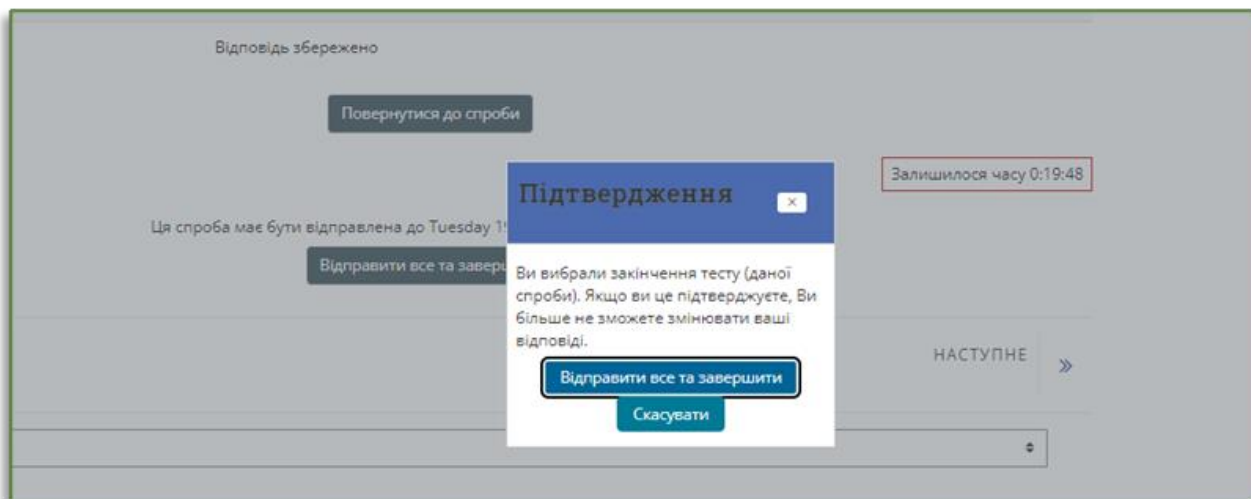

Рис. 32 Остаточне підтвердження завершення спроби

Після завершення тестування отримуємо на екрані результат (Рис. 33).

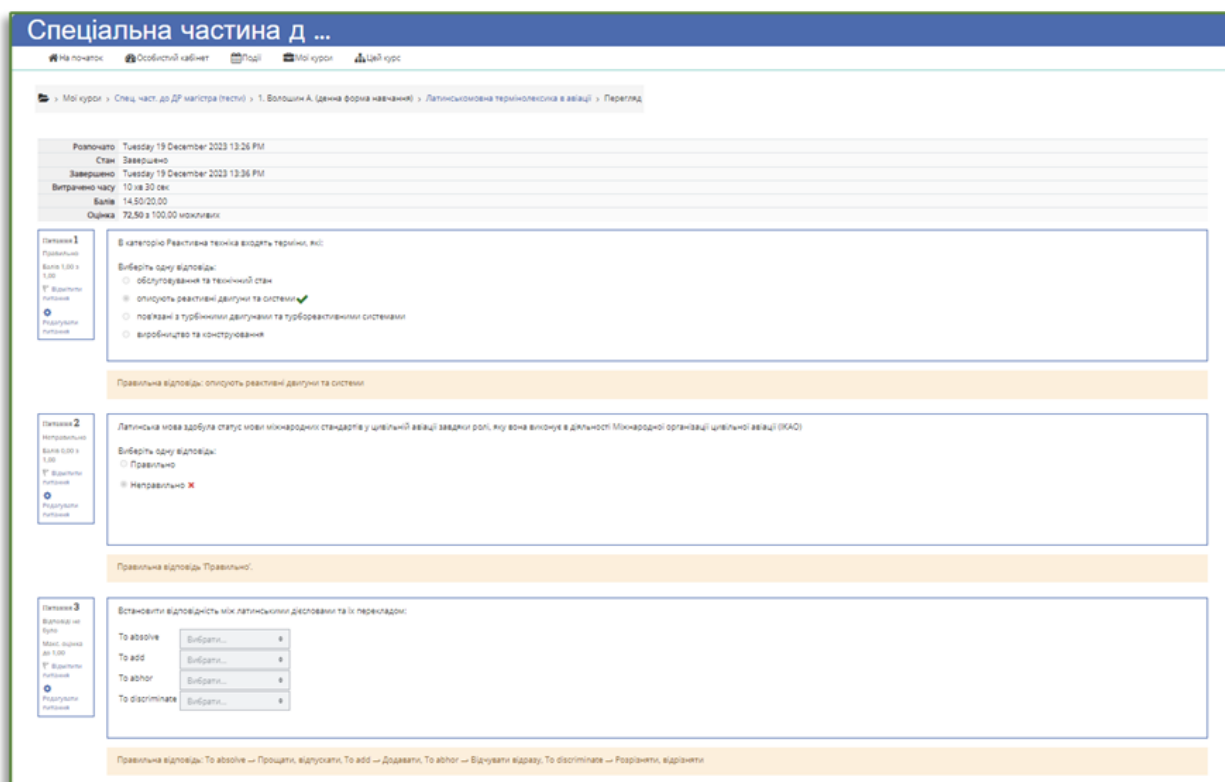

Рис. 33 Перегляд результату тестування

У верхній частині екрану відображається інформація про час початку та завершення спроби, її стан, кількість витраченого часу, а також отримані бали та оцінка за тест. На навігаційній панелі тесту правильні відповіді позначено

зеленим кольором, неправильні або, якщо відповідь була відсутня (питання 3), – червоним, а частково правильні (питання 15 та питання 20) – жовтим. Відповідні позначки додаються біля кожної обраної відповіді у тексті питань (Рис. 34).

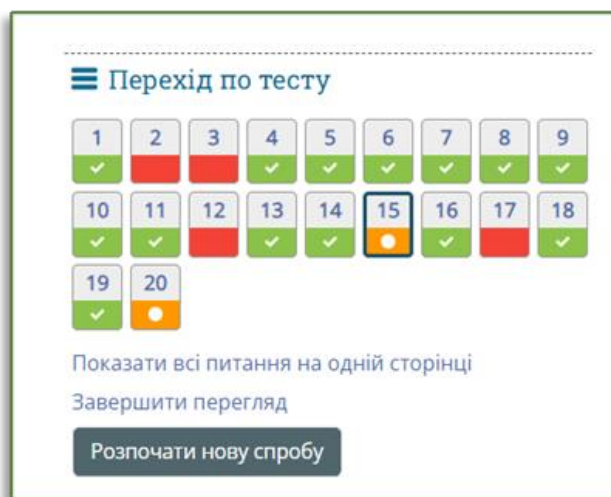

Рис. 34 Позначки питань у результаті тестування

Існує можливість переглянути результат по кожному питанню окремо (Рис. 35-38).

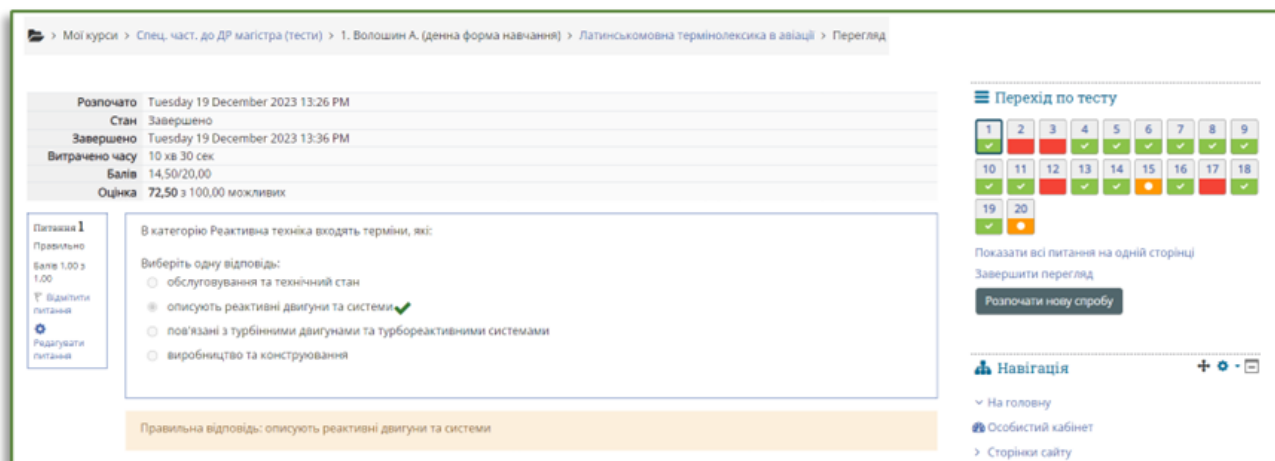

Рис. 35 Відображення правильної відповіді у результаті тестування

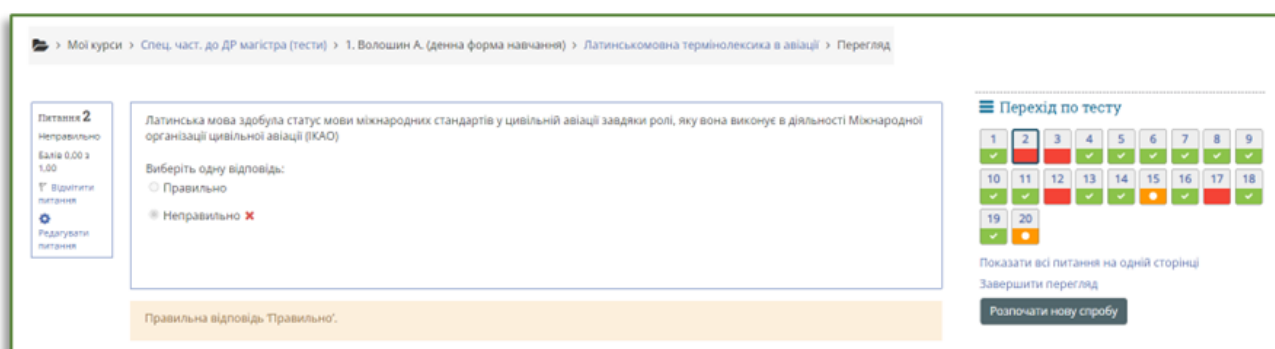

Рис. 36 Відображення правильної відповіді у результаті тестування

Мои курсы > Спец. част. до ДР магістра (тести) > 1. Волошин А. (денна форма навчання) > Латинськомовна термінологіка в авіації > Перегляд

Питання 3
Відповіді не було
Макс. оцінка до 1.00
Відповісти на питання
Редагувати питання

Встановити відповідність між латинськими дієсловами та їх перекладом:

To absolve	Вибрати...
To add	Вибрати...
To abhor	Вибрати...
To discriminate	Вибрати...

Правильна відповідь: To absolve → Прощати, відпускати, To add → Додавати, To abhor → Відчувати відразу, To discriminate → Розрізняти, відрізняти

Перехід по тесту

1	2	3	4	5	6	7	8	9
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
10	11	12	13	14	15	16	17	18
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
19	20							
✓	✓							

Показати всі питання на одній сторінці
Завершити перегляд
Розпочати нову спробу

Рис. 37 Відображення результату за відсутності відповіді

Мои курсы > Спец. част. до ДР магістра (тести) > 1. Волошин А. (денна форма навчання) > Латинськомовна термінологіка в авіації > Перегляд

Питання 15
Частково правильно
Бали 0.25 з 1.00
Відповісти на питання
Редагувати питання

Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для крил:

Aeroplanus	Літак	✓
Aerofoil	Аеродинаміка	✗
Aerodynum	Крило	✗
Ala	Поверхня крила	✗

У вас правильних відповідей: 1.
Правильна відповідь: Aeroplanus → Літак, Aerofoil → Поверхня крила, Aerodynum → Аеродинаміка, Ala → Крило

Перехід по тесту

1	2	3	4	5	6	7	8	9
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
10	11	12	13	14	15	16	17	18
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
19	20							
✓	✓							

Показати всі питання на одній сторінці
Завершити перегляд
Розпочати нову спробу

Рис. 38 Відображення частково правильної відповіді у результаті тестування

ВИСНОВКИ

Латинськомовна термінологіка в авіації відіграє важливу роль як джерело поповнення англійського та українського термінофонду в цій галузі. Історично складена система латинських термінів була активно використана та інтегрована в мовну практику авіації завдяки численним чинникам, які були висвітлені в дослідженні.

Історично латинська мова мала великий вплив на формування термінології авіації. Перші латинські терміни увійшли в авіаційну мову завдяки римській добі та християнізації. Багато з цих термінів залишилися вживаними до сьогодення. Латинська мова грає ключову роль у забезпеченні єдності та точності термінології в авіації, особливо на міжнародному рівні. Це сприяє безпеці та ефективності в галузі авіації.

Важливою частиною дослідження було зібрання та класифікація латинських термінів. Цей процес допоміг структурувати та систематизувати ці терміни, що облегчує їхнє подальше використання.

Дослідження вказало на те, що латинські терміни продовжують активно поповнювати термінофонд авіації, особливо в контексті нових технологій та розробок. Цей процес обогачає мову авіації та підтримує інновації.

Поповнення термінофонду латинськомовними термінами має значущий вплив на розвиток авіаційної науки та індустрії, оскільки це сприяє створенню єдності термінології та забезпечує точність у спілкуванні та розумінні.

В цілому, латинськомовна термінологіка є важливим джерелом для поповнення та підтримки термінофонду авіації. Вона допомагає забезпечити стандартизацію, точність та єдність мови в цій галузі, що є важливим для забезпечення безпеки та розвитку авіаційної науки та індустрії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ткачова, Н. А. Наша дорога в космос. Українська авіація та космонавтика / Н. А. Ткачова. – Тернопіль : Підручники та посібники, 2001. – 32с.
2. Словник іншомовних слів [уклад. С. М. Морозов та ін.]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
3. Словник іншомовних слів / [ред. О. С. Мельничук]. – К. : Головна редакція радянської енциклопедії Академії наук Української РСР, 1974. – 776с.
4. Шелудько, І. Словник технічної термінології (загальний) (Проект) / І. Шелудько, К. Садовський. – К. : Державне видавництво України, 1928. – 588 с.
5. ДСТУ 4091 – 2001. Авіаційна метеорологія. Терміни та визначення основних понять. К., 2002. – .III, 17с.
6. ДСТУ 3432 – 96 Авіаційна наземна техніка: Терміни та визначення. – К., 1997. – III, 19с.
7. ДСТУ 3590 – 97 Авіаційна техніка. Умови польотів літальних апаратів. Терміни та визначення. К. 1998– III, 12с.
8. ДСТУ 3589 – 97. Системи та комплекси авіаційного обладнання. Надійність та експлуатація: терміни та визначення. К. 1998. – III, 27с.
9. Бабак Б. Словник авіаційної термінології / Б. Бабак. – К. : Четверта хвиля, 2019. – 96 с.
10. І. В. Бурлакова, Л. Ф, Верхулевська, Т. М. Дячук. Стан і перспективи розвитку сучасної української авіаційної термінографії // Термінологічний вісник: Збірник наукових праць/ Відп. ред. В. Л. Іваненко. – К. : Інститут української мови НАНУ, 2015. – Вип. 3(1). – 204 С. – С. 125 – 134
11. Російсько-український словник-довідник термінів і словосполучень з авіоніки. – К.: НАУ, 2002. – 360с.
12. Межжеріна, Г. В. Стандартизація термінології і перекладацька діяльність / Г. В. Межжеріна // Теоретичні й прикладні проблеми сучасної

філології: зб. наук. пр. – Слов’янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 3–11.

13. Андрійчук, В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2012. – № 5. – С. 52–63.

14. Бароне, В. Моделі попиту на вантажні перевезення для застосувань у містах / В. Бароне // Прикладна механіка та матеріали. – 2018. – № 442. – С. 634–644.

15. Білецька, К. Сутність категорії «Економічна ефективність виробництва» / К. Білецька // Вісник ХНТУСГ, 2014. – Вип. 150. – С. 74–81.

16. Гетьман, О.О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 488 с.

17. Державна авіаційна служба України. Перелік даних додаткового сертифіката для Mi-8 МТВ-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://avia.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/DTV-0003>

18. Загальна характеристика літака Ан-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://flymotorsich.com/ua/pages/antonov_an_12

19. Загальні дані компанії Кий Авіа КАРГО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cargo-ukraine.com>

20. Закон України «Про затвердження Інструкції з організації перевезень вантажів повітряним транспортом» №822 від 02.11.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1403-05> 106 11. Закон України «Про транзит вантажів». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 31

21. Зеркалов, Д.В. Перевезення вантажів : навч. посіб. / [Д. В. Зеркалов, В. Г. Коба, В. Г. Кушнірчук, В. І. Петров]. – К. : Основа, 2003. – 624 с.

22. Бережнюк, І. Г. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію (Чиказька конвенція) 1944 року / І. Г. Бережнюк // Митна енциклопедія. – Хм. : ПП Мельник А. А., 2013. – 472 с.

23. Костицький, В. В. Повітряне право України: [підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів]/ [заг. ред. Костицького В. В.], 2018. – 550 с.

24. Левковець, П. Р. Перевезення небезпечних вантажів: навч. посіб. / [ред. Д. В. Зеркалова. – К. : Арістей, 2005. – 268 с.

25. Марінцева, К. В. Класифікація методів державного регулювання міжнародних авіаційних перевезень / К. В. Марінцева // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління». – 2020. – №5 – С.123-128. 23.

26. Матійчик, М. П. Тенденції застосування безпілотних повітряних суден в цивільній авіації / М. П. Матійчик, І. А. Качало // Матеріали XI міжнародної наук.-техн. конф. «АВІА 2013». – 2013. – С. 97.

27. Міністерство транспорту та зв'язку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyitransportnoyistrategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku>

28. Наказ Міністерства Інфраструктури України Про затвердження Авіаційних правил України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу» №1239 від 26.11.2018 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0141-19>

29. Неверов, К. Л. Аналіз конкурентної здатності видів транспорту / К. Л. Неверов // Міжнародний бізнес. – 2018. – № 3. – с. 42

30. Асаул, А. М. Основні напрями підвищення якості та ефективності розробки і прийняття управлінських рішень у підприємницьких структурах / А. М. Асаул, О. С. Коваль // Економіка України. – 2012. – № 11. – С. 29–37.

31. Офіційний сайт ІАТА. – Режим доступу: <https://www.iata.org/>

32. Офіційний сайт ІКАО. – Режим доступу: <https://www.icao.int>

33. Офіційний сайт європейської конференції цивільної авіації. – Режим доступу: www.ecac-seac.org

34. Офіційний сайт компанії «Кий Авіа». – Режим доступу: <https://kiyavia.com>.

35. Асаул, А. М. Основні напрями підвищення якості та ефективності розробки і прийняття управлінських рішень у підприємницьких структурах / А. М. Асаул, О. С. Коваль // Економіка України. – 2019. – № 10. – С. 39-47.

36. Пилипенко, С. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Економіка та управління підприємствами / С. Пилипенко. – 2018. – Вип. 10. – С. 452–456

37. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>

38. Погорелов, С. М. Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства / С. М. Погорелов, О. В. Леденко, О. А. Матяж // Вісник НТУ «ХП». – 2015. – № 26 (1135). – С. 76–82.

39. Проценко, М. М. Аналіз структури та варіантів побудови безпілотних авіаційних комплексів / М. М. Проценко // Вісник ЖДТУ Вісник ЖДТУ. – № 2. – С. 113–118.

40. Роль безпілотників у сільському господарстві [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <https://www.imena.ua/blog/drones-in-agriculture/>

41. Савенко, Н. В. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення. Інноваційна економіка / Н. В. Савенко. – 2019. – № 2. – С. 153–162.

42. Соколов, О. Є. Забезпечення ефективної діяльності підприємств машинобудування / О. Є. Соколов // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2019. – № 1 (45). – С. 169–172.

43. Статистичні дані Міністерства Інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/statistichnidani-v-galuzi-aviatransportu.html>

44. Столярський, О. В. Правове регулювання міжнародних перевезень / О. В. Столярський. – К. : Знання, 2018. – 318 с.

45. Запара, В. М. Транспортно-експедиторська діяльність: навч. посіб. / [В. М. Запара, С. М. Продащук, А. Л. Кравець та ін.]. – Харків : Укр. ДУЗТ, 2017. – 214 с.

46. Aircraft Economics, A Euromoney Institutional Investor Publication, № 47-52 2000, № 53-58 2001, № 59-64 2002, № 65-69 2003.

47. David, P. International Logistics: The Management of International Trade Operations. / P. David, R. Stewart. –Thomson: Mason, –Ohio, 2007. –189 p.

48. Carter, J. R. Logistics barriers to international operations: The case of the People's Republic of China / J. R. Carter, J. N. Pearson, Peng Li. // Journal of Business Logistics, 2011. – 200 p.

49. Kaplan, R. S. The Balanced Scorecard: Measures that Drive Performance / R. S Kaplan, D. P. Norton // Harvard Business Review, (January-February, 2019). P. 71–79.

50. Choy, L., Development of performance measurement system in managing supplier relationship for maintenance logistics providers / L. Choy, H. K. H. Chow, W. B. Lee, F. T. S. Chan // Benchmarking, –vol. 14, –no. 3, pp. 352–368, –2007.

51. Welch, L. S. Foreign Operation Methods: Analysis, Strategy, and Dynamics / L. S. Welch, G. R. G. Benito, B Petersen // Edward Elgar : London, – 2010. – 200 p.

52. Wood, D. F. International Logistics / D. F. Wood, A. P. Barone, P. R. Murphy, D. L. Wardlow // Amacom : New York, 2012. – p. 165.

53. Zinn, N. Barriers to Globalization: Is Global Distribution Possible / N. Zinn, R. Grosse // International Journal of Logistics Management, –2010. – № 1. p. 8–13.

ДОДАТОК

Розроблене тестове завдання

Багатоваріантні питання з вибором однієї відповіді

1. Що є метою дослідження дипломної роботи?
  - *розгляд ролі латинської мови в авіаційній термінології;*
  - вивчення історії та походження латинських термінів в авіації;
  - вивчення процесу інтеграції латинських термінів до англійської та української мов у контексті авіації;
  - поповнення англійського та українського термінофонду в авіації.
2. Предметом дослідження є:
  - лінгвістичні дані;
  - класифікація термінів;
  - *латинськомовна термінолексика в авіації;*
  - авіаційні словники
3. Багато істориків авіації вважають, що ера повітроплавання розпочалася:
  - за часів ери да Вінчі;
  - до нашого століття;
  - *з польотів братів Монгольф'є в кінці XVIII століття;*
  - в XX столітті.
4. Однією з перших давньоукраїнських писемних згадок про прилад, який здатний залишати землю та триматися в повітрі, можна знайти в оповіданні:
  - *Нестора-літописця;*
  - Володимира Мономаха;
  - Ярослава Мудрого;
  - Княгині Ольги;
5. В Україні перше офіційне знайомство з повітроплаванням відбулося в:
  - 1867;
  - 1792;

- 1654;
  - 1760.
6. Скільки відсотків термінів є власне українськими:
- 40;
  - 30;
  - 20;
  - 15.
7. Авіаційна сфера – це:
- класифікація термінів;
  - авіаційні словники;
  - технічна термінологія, яка пов'язана з авіацією;
  - *предмет вивчення та практичного застосування великої кількості складних та відповідальних операцій.*
8. Який внесок до авіації зробив Габріель Воїїн:
- *розробив літальні апарати та брав участь в перших авіаційних змаганнях;*
  - був першим, хто успішно здійснив керований польот літальним апаратом з важкими моторами;
  - придумав перший аероплан;
  - придумав перший гелікоптер.
9. Який термін відноситься до термінів для літаків:
- rotor;
  - elicopterus;
  - *ala;*
  - planator.
10. Один із ключових термінів, які використовуються в медицині авіації:
- фізіологія;
  - *гіпоксія;*
  - анатомія;
  - оксиген;

11. Який термін використовується для крил:

- *aerofoil*;
- *sursum*;
- *vectura*;
- *remote control*.

12. В категорію *Реактивна техніка* входять терміни, які:

- пов'язані з турбінними двигунами та турбореактивними системами;
- *описують реактивні двигуни та системи*;
- виробництво та конструювання;
- обслуговування та технічний стан.

13. Як перекладається термін «*Carpe Diem*»:

- з багатьох – одне;
- прийшов, побачив, перемиг;
- для цього;
- *використай день*.

14. Використання латинської мови у збереженні спадщини авіації допомагає зберегти:

- технічні дані;
- *історію та цінності цієї галузі*;
- історію перших польотів;
- історію України.

15. Аналіз авіаційних джерел та документів допомагає:

- вивчати іноземні мови;
- розуміти термінологію;
- вивчати будову літаків;
- *вивчати і розуміти різні аспекти авіаційної промисловості*.

Питання на встановлення відповідності

16. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для літаків:

1. Aeroplanum	А. Двигун
2. Motor	Б. Крило
3. Pilota	В. Пілот
4. Ala	Г. Літак

1-Г 2-А 3-В 4-Б

17. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для гелікоптерів:

1. Rotor	А. Гелікоптер
2. Elicopterus	Б. Підйом
3. Elevatio	В. Ротор
4. Rotorpalas	Г. Лопасті ротора

1-В 2-А 3-Б 4-Г

18. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для планерів:

1. Planator	А. Крило
2. Planum	Б. Планер
3. Sustentaculum	В. Зміщення
4. Glissando	Г. Підтримка

1-Б 2-А 3-Г 4-В

19. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для дирижаблів:

1. Dirigibilis	А. Аеростат
2. Ballon	Б. Руль
3. Aerostatum	В. Кулька
4. Gubernaculum	Г. Дирижабель

1-Г 2-В 3-А 4-Б

20. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для безпілотників:

1. Drones	А. Дистанційне управління
2. Remote Control	Б. Автономна навігація
3. Navigatio Autonoma	В. Беспілотники
4. Sursum	Г. Вгору

1-В 2-А 3-Б 4-Г

21. Встановити відповідність між латинськими термінами та їх перекладом для крил:

1. Aeroplanus	А. Поверхня крила
2. Ala	Б. Аеродинаміка
3. Aerofoil	В. Крило
4. Aerodynum	Г. Літак

1-Г 2-В 3-А 4-Б

22. Встановити відповідність між медичними термінами та їх перекладом:

1. Corpus	А. Око
2. Cerebrum	Б. Тіло
3. Oculus	В. Кістка або рот
4. Os	Г. Мозок

1-Б 2-Г 3-А 4-В

23. Встановити відповідність між латинськими висловами та їх перекладом:

1. "Carpe Diem"	А. Прийшов, побачив, переміг
2. "E Pluribus Unum"	Б. Використай день
3. "Veni, Vidi, Vici"	В. Для цього
4. "Ad Hoc"	Г. З багатьох – одне

1-Б 2-Г 3-А 4-В

24. Встановити відповідність між запозиченими словами в англійській мові та їх перекладом:

1. Cista	А. Фунт
2. Pondo	Б. Монетний двір
3. Moneta	В. Скриня для зберігання
4. Uncia	Г. Унція

1-В 2-А 3-Б 4-Г

25. Встановити відповідність між латинськими словами, які трансформувалися в англійській мові та активно використовуються до нашого часу та їх перекладом:

1. Fact (від лат. factum)	А. Вежа
2. Tower (від лат. turris)	Б. Комедія
3. Comedy (від лат. comoedia)	В. Факт
4. Tragedy (від лат. tragoedia)	Г. Трагедія

1-В 2-А 3-Б 4-Г

26. Встановити відповідність між латинськими дієсловами та їх перекладом:

1. To abhor	А. Прощати, відпускати
2. To add	Б. Розрізняти, відрізняти
3. To absolve	В. Відчувати відразу
4. To discriminate	Г. Додавати

1-В 2-Г 3-А 4-Б

Питання на визначення правильності твердження

27. Об'єктом дослідження є поповнення англійського та українського термінофонду в авіації.

Правильно

28. В. С. Савін здійснив польот над Львовом на повітряній кулі, стартуючи з амфітеатру місцевого зоопарку.

Неправильно

29. В. Глушко був творцем надпотужних ракет.

Неправильно (були М. Янгель і В. Челомей)

30. Перші керівники космодромів були В. Вознюк (у Капустиному Яру) і О. Нестеренко (на Байконурі).

Правильно

31. Терміни, що стосуються деталей обладнання це – «безпілотний», «надзвукова швидкість», «легкозаймистість», «леткість», «автоматизм» та інші.

Неправильно

(це – «крило», «лопать», «авіамотор», «авіадвигун», «акумулятор» і т. д.)

32. Авіаційна термінологія в початку ХХ століття почала включати терміни з інших галузей знань.

Правильно

33. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, основними джерелами запозичень були іспанська та англійська мови.

Неправильно (латинська та німецька мови)

34. Латинська мова, завдяки своїй точності та прецизії, стала важливим інструментом у створенні та використанні авіаційної термінології.

Правильно

35. Ю. Кондратюк вніс вагомий внесок до розвитку авіації, створюючи схеми та малюнки для перших літаючих пристроїв.

Неправильно (Леонардо да Вінчі)

36. Латинська мова здобула статус мови міжнародних стандартів у цивільній авіації завдяки ролі, яку вона виконує в діяльності Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО).

Правильно

37. Однією з ключових функцій ІКАО є класифікація латинських термінів в авіації з урахуванням типів повітряних суден.

Неправильно (є розробка Міжнародних стандартів і рекомендацій для безпеки та ефективності цивільної авіації)

38. Rota перекладається як купе.

Неправильно (як гвинт)

39. Coqueus перекладається як купол.

Правильно

40. Glissando (зміщення) відноситься до латинських термінів для планерів.

Правильно

41. Vestura перекладається як вгору.

Неправильно (як платформа)

42. Контроль – аспект повітроплавних операцій, який вимагає використання спеціальних термінів для орієнтації та навігації під час польоту.

Неправильно (це важлива операція, яка включає в себе взаємодію з контрольними центрами, командирівання та виконання інструкцій)

43. До цивільної авіації відносяться терміни «пасажирський літак», «авіалінія», «аеропорт».

Правильно

44. Дієслова – це терміни, які визначають об'єкти, концепції або імена, пов'язані з авіацією.

Неправильно (це терміни, що вказують на дії та процеси, пов'язані з авіацією)

45. Класифікація латинських термінів за сферами застосування допомагає впорядковувати термінологію та розуміти, які терміни використовуються у різних аспектах авіації.

Правильно

46. Авіаційна медицина: терміни, пов'язані з фізіологічними та медичними аспектами авіації, такі як «гіпоксія» (нестача кисню), «гіпербарія» (дія під підвищеним тиском), «пілот-лікар».

Правильно

47. Латинський корінь "aero" (повітря) та "drome" (місце) вказують на термін, який використовується для позначення аеродрому або аеропорту, де літаки злітають та приземляються.

Правильно

48. Слова, які пов'язані з архітектурою, інженерією, військовою справою та багатьма іншими сферами пішли з часів середньовіччя.

Неправильно (під час римської доби)

49. Вислів «Per Capita» перекладається як «З багатьох – одне».

Неправильно (як «На душу населення»)

50. Якість перекладу сильно залежить від того, наскільки добре вдається врахувати контекстуальне оточення терміна, інтенцію автора та жанрову специфіку тексту оригіналу.

Правильно